

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Pedagogická fakulta

Katedra biologie a environmentálních studií

**BIBLIOGRAFIE ČESKÝCH UČEBNIC
PŘÍRODOPISU**

Bakalářská práce

Autor: Šárka Horníková

Vedoucí práce: PhDr. Petr Novotný

Praha 2013

Abstrakt

Předmětem bakalářské práce je tvorba aktuálního přehledu učebnic přírodopisu podle bibliografických ukazatelů a zjištění zastoupení používaných učebnic přírodopisu na šestnácti základních školách a víceletém gymnáziu v okrese Rakovník. K vytvoření přehledu jsem si vybrala dvanáct používaných bibliografických ukazatelů. Pro zjištění četnosti a využití učebnic jsem použila řízený rozhovor s vyučujícími přírodopisu nebo s vedením školy. Zjistila jsem, že učebnice přírodopisu vydává v České republice sedm nakladatelství a vytvořila jsem souhrnný přehled jejich bibliografických ukazatelů. Při průzkumu na jednotlivých školách jsem zjistila, že nejčastěji se používají učebnice od Nakladatelství Fortuna a SPN – pedagogického nakladatelství. Naopak učebnice Nakladatelství České geografické společnosti a NOVÁ ŠKOLA se na okrese Rakovník vůbec nepoužívají. Podle učebnic zbývajících tří nakladatelství se na rakovnickém okrese vyučuje na devíti školách.

Klíčová slova

bibliografie, nakladatelství, učebnice, přírodopis

Abstract

Bibliography of Czech Biology Textbooks for Secondary Schools

The subject of my bachelor thesis was to create a summary of biology textbooks according to the bibliographic indexation and a survey on the usage of the listed biology textbooks which I carried out at 16 basic schools and an 8-year grammar school located in the district of Rakovník. I applied 12 commonly used bibliographic indexes to create the textbook summary. Controlled interviews led with biology teachers or school headteachers helped me to determine the frequency and ways of textbook use. I also found out that biology textbooks were published by 7 publishing houses and summary of their bibliographic indexes is a part of my thesis. Thanks to the survey at schools I can say that the most widespread biology textbooks belong to Fortuna and also SPN publishing houses. On the other hand textbooks by Nakladatelství České geografické společnosti and NOVÁ ŠKOLA are not used at any Rakovník district school. Teachers at 9 schools work with textbooks published by the remaining 3 publishing houses.

Key words

bibliography, publishing house, textbook, biology

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením PhDr. Petra Novotného s vyznačením všech použitých pramenů a spoluautorství.

Souhlasím se zveřejněním bakalářské práce podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, ve znění pozdějších předpisů.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Souhlasím s uložením své bakalářské práce v databázi Theses.

V Rakovníku dne 5. 12. 2013

Podpis

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat PhDr. Petrovi Novotnému za odborné vedení práce, za praktické rady, za možnost využít jeho znalostí v problematice a za průběžné konzultace bakalářské práce.

OBSAH

1	ÚVOD.....	8
2	TEORETICKÁ VÝCHODISKA PRÁCE.....	9
2.1	Učebnice.....	9
2.1.1	Učebnice a jejich definice.....	10
2.1.2	Funkce učebnic.....	11
2.1.3	Obsah učebnic.....	12
2.1.4	Typologie učebnic.....	12
2.2	Výuka biologie na základní škole.....	16
2.2.1	Obsah učiva biologie na základní škole.....	16
2.2.2	RVP a učebnice.....	17
2.3	Bibliografie.....	17
2.3.1	Systematická bibliografie.....	17
2.3.2	Analytická bibliografie.....	18
2.3.3	Bibliografický ukazatel.....	18
3	VÝZKUMNÁ ČÁST.....	21
3.1	Výzkumné cíle.....	21
3.2	Dílčí úkoly.....	21
3.3	Metodika.....	21
3.3.1	Výběr bibliografických ukazatelů.....	21
3.3.2	Metodika zpracování přehledu učebnic přírodopisu.....	21
3.3.3	Metodika výzkumného šetření v rakovnickém okrese.....	22
3.4	Výsledky.....	23
3.4.1	Přehled učebnic přírodopisu.....	23
3.4.2	Komentář výsledků přehledu učebnic.....	37
3.4.3	Používané učebnice přírodopisu v rakovnickém okrese.....	41

3.4.4	Doplňující zjištění průzkumu.....	42
4	DISKUSE	45
5	ZÁVĚR.....	52
6	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	54
7	SEZNAM UČEBNIC PŘÍRODOPISU	57
8	SEZNAM PŘÍLOH	60

1 ÚVOD

Základoškolské učebnice jsou knihy, které člověk sám moc nevyhledává, ale většinou je „nucen“ používat je v průběhu svého rozumového vývoje. Tyto knihy se od ostatních liší svou specifickou funkcí. Díky nim dochází k socializaci a enkulturaci jedinců v dané společnosti. Jejich studiem či používáním získáváme představu o tom, jak funguje příroda a společnost. Učí nás chápat životní pochody, které se kolem nás dějí, a díky nim si umíme představit, že jsme součástí těchto dějů. Knihy nám umožňují vyvíjet se v čase, protože si jejich formou předáváme získané zkušenosti. Jejich neocenitelnou podstatu vystihl J. A. Komenský (1991, s. 4) výrokem: „*Kdo se chce stát vzdělaným, musí si nad zlato a stříbro vážit knih.*“, čímž chtěl vyjádřit, že učebnice jsou knihy nad jiné významné.

V minulém školním roce jsem získala příležitost dlouhodobě suplovat přírodopis. Vzala jsem vyučování předmětu poctivě a vrhla jsem se na přípravy. Otevřela jsem si přírodopis pro 7. ročník a narazila na nemilé překvapení. Nedokázala jsem se v textu správně orientovat, chyběly mi ve výkladu podstatné charakteristiky, a naopak setkala jsem se zde s informacemi, které mi připadaly nadbytečné. Přípravy se mi protáhly na několik hodin a rozšířily se na vyhledávání zdrojů v jiných učebnicích a na internetu. Na naší škole se vyučuje podle učebnic *Ekologický přírodopis* (Kvasničková, 2009), které nepojímají výuku systematicky, ale z pohledu ekosystémů. A protože se tento přístup výuky liší od toho, co jsem během studia zažila já, dlouhodobě se zamýšlím nad otázkou: „Je tento typ výuky efektivnější?“ Posléze jsem pochopila, že pokud lze na tuto otázku odpovědět, tak je to určitě v rozsahu větším, než se mi v rámci bakalářské práce nabízí.

Využila jsem proto svou práci k vypracování aktuálního přehledu nabízených školních učebnic přírodopisu a k jejich krátkému zhodnocení. Druhým cílem práce bude zjistit zastoupení nabízených učebnic na základních školách a víceletém gymnáziu v okrese Rakovník. Tím bych chtěla naznačit, jaká nakladatelství jsou mezi školami nejvyhledávanější, a vytvořit podklad pro budoucí studium efektivit vybraného vzorku učebnic.

2 TEORETICKÁ VÝCHODISKA PRÁCE

2.1 Učebnice

Vznik učebnic by mohl být spojován s vynálezem knihtisku. Tak tomu však nebylo. Učebnice patří k nejstarším dílům lidské kultury, svědčí o tom první nálezy učebnicových textů z období starověku. Tyto archeologické nálezy po národech Asýrie, Babylonu, Egypta a Číny byly vyryty klínovým písmem do hliněných destiček nebo psány na pergamenové svitky. Dochované písemnosti se týkaly náboženských rituálů, astronomických měření a získaných vědomostí ke vznikajícím vědeckým oborům – aritmetice, geometrii, medicíně, aj. (Průcha, 2005).

První využití učebnic jako edukačního prostředku bylo zřejmě v antickém Řecku a Římě, kde vznikla i rozsáhlá učebnice s dodnes svěžím obsahem *Základy rétoriky* od Marca Fabia Quintiliana. Opravdový rozmach školních učebnic umožnil až Gutenbergův vynález knihtisku z 15. století. (Průcha, 2005).

V České republice se zrodil jeden ze světově uznávaných zakladatelů teorie a tvorby moderních školních učebnic Jan Amos Komenský. K jeho nejvýznamnějším učebnicím jsou řazeny zejména *Dvěře jazyků otevřené* a *Svět v obrazech* – první učebnice, která kombinuje text s obrazovými komponenty. Komenský nebyl pouze autorem učebnic, ale zformuloval také požadavky na vlastnosti textu učebnic, které uvedl ve *Velké Didaktice*. Takto sepsanými požadavky se řídí mnoho dnešních autorů učebnic. Příkladem základních vlastností textu formulovaných již Komenským jsou: srozumitelnost, přístupnost aj. (Průcha, 2005)

V dnešní době je proces tvorby učebnic značně formalizovaný. V České republice musí učebnice a učební texty pro základní a střední vzdělávání schválit Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, které uděluje a odnímá schvalovací doložky na základě posouzení, zda jsou v souladu s cíli vzdělávání. Tyto cíle stanovuje zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání „školský zákon“ (ANON, 2004), rámcové vzdělávací programy např.: „Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání“ (Koubek, 2013) a další právní předpisy.

2.1.1 Učebnice a jejich definice

V literatuře lze nalézt různé definice učebnic. Vybrala jsem z nich čtyři, které jsou pro mě nejsrozumitelnější. Z mého pohledu nejlépe vystihují to, co si představuji, že by učebnice jako specializovaná kniha pro výuku měla splňovat (vymezení obsahu výuky, účast na realizaci výuky).

„Druh knižní publikace uzpůsobené k didaktické komunikaci svým obsahem a strukturou. Má řadu typů, z nichž nejrozšířenější je školní učebnice. Ta funguje: 1. jako prvek kurikula, tj. prezentuje výsek plánovaného obsahu vzdělání, 2. jako didaktický prostředek, tj. informačním zdrojem pro žáky a učitele, řídí a stimuluje učení žáků.“ (Průcha et al., 1995, s. 238)

„Učebnice mají být napsány tak, aby sloužily těm, kdo se z nich má učit, a nikoli osobní prestiži autora. Rozhodujícím hlediskem je, co má vědět žák, a nikoli co všechno autor ví, nebo co mohl čerpat z cizích pramenů.“ (Sovák, 1985, s. 181)

„Učebnice je základní vyučovací a učební prostředek, který konkretizuje výchovné a vzdělávací cíle učebních osnov, vymezuje rozsah a obsah učiva a poskytuje podklady pro vypěstování intelektuálních a praktických dovedností, stanovených učebními osnovami.“ (Kalhous et al., 2002, s. 143)

„Učebnice má podobně jako výuka vyvolávat aktivitu žáka vedoucí k dosažení požadovaných kognitivních cílů.“ (Kalhous et al., 2002, s. 144)

Dále uvádím definici, která je podle mého názoru maximalistická. Žádná učebnice nemůže obsáhnout vzdělání v plné šíři ani se zcela zabývat výchovou. Při výchově musí být vždy zastoupen lidský prvek, neboť je zde velice důležitý prožitek. Ten zajistí, abychom si danou situaci osvojili a brali ji za samozřejmost.

„Učebnice vymezuje obsah výchovy a vzdělání v plné šíři. Jejich obsah vychází z učebních osnov, jeho uspořádání však je zpracováno z hledisek pedagogických.“ (Kořínek, 1987, s. 60)

2.1.2 Funkce učebnic

Učebnice jsou knihy specifické právě svou funkcí. Přehled těchto funkcí uvádí ve své práci Skalková (1999), v dalších odstavcích je konkrétně rozvádím.

Poznávací funkcí rozumíme, že učební text by měl být pro žáky zdrojem nových informací, nebo informací již známých, které jsou uvedeny v nových souvislostech. Tuto funkci podporuje funkce *systemizační*, to znamená, že informace jsou podávány ve správných návaznostech na učební látku, ale i na ostatní předměty. To napomáhá k lepšímu uchování nových poznatků.

Upeňovací funkci plní grafická úprava (rámečky, zvýraznění barvami, různým typem písma, grafy, tabulky, obrázky, apod.) a úlohy zaměřené na řešení problémových situací a tvořivé hledání a objevování. Tyto úlohy spolu s úlohami reprodukčními plní i *kontrolní* funkci. Žák díky nim opakuje učivo jinou (samostatnou) prací.

Motivační a sebezvědomovací funkce by měla odrážet životní realitu dětí, podávat aktuální užitečné informace, které mají význam pro jejich budoucí život a motivují je k dalšímu získávání informací z jiných zdrojů (odkazy, doporučení, instrukce k práci s encyklopediemi, slovníky, atlasy a jinou odbornou literaturou nebo internetovými stránkami) a tím je stimulovat k samostatnému osvojování učiva.

Pro učitele je velmi důležitá *koordinační* funkce učebnice, která zajišťuje souhru více didaktických prostředků. Tzn. učebnice, pracovní sešit, pracovní listy, cd, exkurze, besedy, atd. Prostředky by měly směřovat k tématu, které nám přiblíží dané učivo.

Rozvíjející a výchovná funkce by měla navodit spojení s vědomostmi již dříve osvojenými, měla by rozvíjet schopnosti a vytvářet dovednosti, a tím formovat charakter a mravní hodnoty žáka.

Orientační funkce je naplňována využíváním různých přehledů a schémat umístěných na konci učebnice, nebo v samostatné příloze, což umožňuje, aby se žák orientoval v různých materiálech – v jejich obsahu a textu.

2.1.3 Obsah učebnic

Obsahem učebnice se rozumí souhrn veškerého učiva, příloh, obrázků, schémat a dalších prvků atd. v dané knize. Podle Kořínka (1987) obsah učebnice zahrnuje zejména:

Učivo a jeho výklad, který musí být přiměřený věku dítěte (výběr pojmů a didaktického zpracování) a možnostem jeho chápání (zařazení nejen úkolů odpovídajících možnostem žáků, ale i úkolů přesahujících tyto možnosti, pokud žáka vyprovokují k hledání možných řešení a motivují tak jeho rozvoj). Zohledňuje slovní zásobu dítěte a dává mu možnost odvodit si a ověřit si některé pojmy tak, aby si je trvale zapamatoval.

Zdůvodnění, jenž udává důvody, o něž se opírá nějaké tvrzení či teorie. Pro lepší pochopení učiva dále používá *důkazy*, které formou různých pokusů mohou žáci s vyučujícím provést v hodinách.

Nákresy, obrázky a ilustrace mohou být jednak zdrojem neverbálních informací nebo výtvarným doprovodem v textu.

Materiál k opakování učiva umožňuje žákům nejen reprodukovat vyloženou látku, ale také individuálně se podílet na zjišťování dalších informací jak ze svých zkušeností, tak odvozením z již probrané látky.

Dnešní učebnice nabízí mnoho dalších doplňujících informací, které se snaží žákům učivo přiblížit. Tento trend je podle mne však často na úkor přehlednosti učiva a žáka odvádí od podstatných poznatků.

2.1.4 Typologie učebnic

Učebnic existuje mnoho druhů. Jsou užívána nejrůznější kritéria pro jejich rozdělení, např. je můžeme dělit podle vyučovacího předmětu, podle věku žáka, kterému je určena a podobně. Níže uvádím kritéria dělení, která se nejčastěji používají pro učebnice základních škol.

Podle primární funkce

Učebnice slouží k zjištění základních informací o učivu určitého předmětu a k jejich základnímu procvičení. Vždy obsahuje výklad daného učiva. V současné době nabízí český trh učebnice jak v tištěné, tak i elektronické podobě.

Cvičebnice je určena k prohloubení znalostí získaných v učebnici a k jejich dalšímu procvičování.

Pracovní sešity, pracovní listy vedou žáky k samostatné práci a k ověřování jejich znalostí a dovedností zajímavou formou. Podle mne tato forma prověřování zvyšuje motivaci k učení. (Kořínek, 1987)

Řekla bych, že v dnešní době se stírá rozdíl mezi cvičebnicí a pracovními sešity. Většinou autoři vydají buď cvičebnici, nebo pracovní sešit (pracovní listy) a vyučující je může použít podle svého uvážení na další procvičování a prohloubení znalostí, nebo k ověřování získaných znalostí a dovedností.

Podle typu školy

Základní škola poskytuje základní vzdělání. Docházka na základní školu je od roku 1774 povinná a začíná většinou od šesti let a k jejímu ukončení dochází kolem patnáctého roku dítěte. V současné době je u nás devítiletá povinná školní docházka. Obsahem základního vzdělání je zabezpečení rozumové výchovy, poskytování mravní, estetické, pracovní, tělesné a ekologické výchovy žáků. Připravuje své žáky pro budoucí studium a praxi.

Základní škola speciální je pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Orientace škol je podle zdravotního nebo sociálního znevýhodnění. Takto zaměřené školy poskytují žákům výchovu a vzdělávání způsobem přiměřeným jejich postižení (základní škola pro sluchově postižené, pro zrakově postižené, pro tělesně postižené, pro žáky s vadami řeči, pro žáky s více vadami, pro žáky obtížně vychovatelné, atd.).

(Jůva, 2001)

Podle stupně a příslušných ročníků

Mezinárodní norma pro klasifikaci vzdělávání ISCED 1997 (ANON, 2013a) rozděluje vzdělávání na základní škole do dvou úrovní:

ISCED 1 je v českém vzdělávacím systému charakterizován jako primární vzdělávání, což odpovídá prvnímu stupni základní školy (1. – 5. ročník). V České republice je poskytován pouze základní školou.

ISCED 2 je podle normy charakterizován jako nižší sekundární vzdělávání, což odpovídá druhému stupni základní školy (6. – 9. ročník). V České republice je poskytován základní školou, víceletým gymnáziem nebo konzervatoří. (Průcha, 2006)

Podle uspořádání učiva

Fenologické pojetí učiva se zakládá na střídání ročních období.

Epizodické pojetí učiva řadí věci a jevy v přírodě pod zvolené téma, které vytváří určitou životní epizodu.

Regionální pojetí učiva seskupuje věci a jevy v přírodě a společnosti podle regionů.

Ekologické (podle biotopů) pojetí učiva podává celostní pohled na biotopy tak, jak je mohou žáci pozorovat v přírodě.

Systematické (podle vědních systému) pojetí učiva seskupováno na základě jednotlivých vědních oborů.

Chronologické pojetí učiva je takové, které klade důraz na posloupnost věcí a jevů v přírodě.

(Spilková, 2005)

Podle nakladatelství učebnic

Zde uvádím přehled v současnosti existujících nakladatelství, která vydávají učebnice přírodopisu pro druhý stupeň základních škol a víceletá gymnázia v České republice.

SPN - pedagogické nakladatelství, a. s. vzniklo v roce 1994 v Praze a řadí se mezi významné vydavatele v České republice. Cení si především tvorby původní učebnice vytvořené českými autory a ilustrátory. Toto nakladatelství navazuje na práci Státního pedagogického nakladatelství (SPN), které bylo založeno v roce 1775 jako školní tiskárna v Praze. Vydávalo pedagogické spisy, učebnice a časopisy. Současné Soukromé pedagogické nakladatelství, a. s., vydává zejména učebnice pro základní a střední školy (víceletá gymnázia). (ANON, 2013b)

NAKLADATELSTVÍ SCIENTIA, spol. s r. o. vzniklo v roce 2005 a sídlí v Mníšku pod Brdy. Zaměřuje se na učebnice základních a středních škol (víceletá gymnázia) pouze pro vybrané předměty. (ANON, 2013c)

Nakladatelství České geografické společnosti, s. r. o. bylo založeno při České geografické společnosti, která sdružuje vědecké, pedagogické a odborné pracovníky v geografii a příbuzných oborech, sídlí v Praze. Její vznik se datuje k roku 1894 a sama nakladatelská činnost trvá přes 15 let (od roku 1998). Její činnost se zaměřuje na dva předměty, a to na zeměpis pro základní a střední školy a přírodopis pro základní školy.

(ANON, 2013d)

NOVÁ ŠKOLA, s. r. o., je méně známé nakladatelství, které vzniklo v roce 1997, se sídlem v Brně. Tyto učebnice jsou zpracovány i v interaktivní formě. Zaměřuje se pouze na učebnice pro základní školu. (ANON, 2013e)

Nakladatelství Fortuna vzniklo v roce 1990, sídlí v Praze. Zabývá se vydáváním učebnic pro základní a střední školy (víceletá gymnázia). (ANON, 2013f)

Nakladatelství Fraus, s. r. o. založil v roce 1991 ing. Jiří Fraus, sídlí v Plzni a řadí se mezi největší nakladatelství učebnic v České republice. Z počátku se nakladatelství zabývalo vydáváním učebnic pro výuku cizích jazyků, později (od roku 2003) se nabídka rozšířila i na učebnice pro další předměty. Nakladatelství Fraus, s. r. o., bylo prvním nakladatelstvím, které v českém školství zavedlo pojem interaktivní učebnice. I toto nakladatelství se zaměřuje na vydávání učebnic pro základní a střední školy (víceletá gymnázia). (ANON, 2013g)

PRODOS, spol. s r. o. je nakladatelství, které datuje svůj vznik od roku 1990 a sídlí v Olomouci. Ve své činnosti se zaměřuje hlavně na tvorbu moderních učebnic pro základní školy. (ANON, 2013h)

2.2 Výuka biologie na základní škole

V České republice je devítiletá povinná školní docházka. Tvoří ji první stupeň s první až pátou třídou a druhý stupeň s šestou až devátou třídou (popřípadě prima až kvarta na víceletém gymnáziu). Na prvním stupni si žáci osvojují základní vědomosti a dovednosti, získávají poznatky o přírodě a společnosti, základní pracovní návyky a návyky kolektivní práce. Druhý stupeň obsahově navazuje na první stupeň a rozvíjí výchovný a vzdělávací základ, který žáci získali na prvním stupni. (Kořínek, 1987)

2.2.1 Obsah učiva biologie na základní škole

Biologie je zastoupena ve všech ročnících základní školy ve formě:

Prvouka (1. – 2. třída)

Využívá nejvíce fenologický a epizodický přístup k obsahu učiva. Fenologická koncepce učiva spočívá v tom, že věci a jevy v přírodě a společnosti jsou koncipovány na základě střídání ročních období, ročních cyklů. Oproti tomu epizodická koncepce učiva spočívá v tom, že věci a jevy v přírodě a společnosti jsou koncipovány na základě tématu, které je ohraničuje a vytváří tak určitou epizodu ze života v přírodě nebo společnosti. (Spilková, 2005)

Přírodověda (3. – 5. třída)

Využívá také nejvíce epizodické pojetí učiva, ale i pojetí podle vědních oborů. Připomeňme, že koncepce podle vědních oborů seskupuje věci a jevy na základě systematických kritérií jednotlivých vědních oborů. (Spilková, 2005)

Přírodopis (6. – 9. třída)

Na druhém stupni jsou využívány dva přístupy k učivu. Tradiční koncepci podle vědních oborů nebo koncepci podle biotopu (ekologickou). Ekologická koncepce seskupuje věci a jevy podle výskytu v daných biotopech tak, jak je mohou žáci sledovat v přírodě. (Spilková, 2005)

2.2.2 RVP a učebnice

Všechny učebnice musí obsahovat schvalovací doložku, kterou vydává Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Od roku 2005 se její vydání řídí § 27 zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Tyto doložky jsou platné po dobu šesti let a vydávají se na základě posouzení dvěma recenzenty jmenovanými ředitelem odboru ministerstva, jenž odpovídá za obsah rámcového vzdělávacího programu, pro který je učebnice určena. Recenzenti posuzují, zda jsou učebnice v souladu s cíli vzdělávání stanovenými školským zákonem, vzdělávacími programy a právními předpisy. Seznam takto schválených učebnic je dostupný ve Věstníku na stránkách MŠMT. (ANON, 2004)

2.3 Bibliografie

Jsou uspořádané přehledy knižních a jiných publikací (časopisů, audionahrávek, filmů, obrazů, internetových stránek a podobně). Bibliografické práce se liší v množství detailů v závislosti na účelu a lze je rozdělit na dva typy. (ANON, 2013i)

2.3.1 Systematická bibliografie

Je ucelený soubor druhotných informací, které se uvádí většinou na konci vlastního díla. Bibliografie mohou být seřazeny podle autora, tématu, abecedy, dle výskytu v textu a podobně. Jedním z příkladů je seznam použitých zdrojů. Může obsahovat i krátký komentář k danému dílu, který většinou popisuje význam díla. (ANON, 2013i)

V České republice je nejpoužívanější citační norma ISO-690 respektive ISO-690-2, která definuje obecná pravidla pro psaní údajů bibliografických citací, formální úpravu

a strukturu citací, povinné a nepovinné údaje, uspořádání soupisu bibliografických citací a metody odkazů. (Katuščák, 2008)

Bibliografický záznam knih v systematické bibliografii poté obsahuje: jméno autora, název díla, místo vydání, jméno nakladatelství, rok vydání, ISBN, rozsah dokumentu (počet stran), v případě doslovné citace z knihy i číslo stránky odkud bylo citováno.

Příklad:

MACHOVÁ, J. *Biologie člověka pro učitele*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN: 978-80-7184-867-7. 269 s.

Ke zpracování bibliografie lze využít bibliografické manažery, které jsou buď volně dostupné (citace.com, Zotero), nebo placené (EndNote, RefWorks). Tyto citační manažery umožňují studentům a akademickým pracovníkům jednoduše a přehledně spravovat bibliografické citace dokumentů, vytváří strukturované seznamy, nebo přímo propojují tyto seznamy s plnými texty. Nabízejí uživatelům mnoho vytvořených citačních stylů, umožňují export záznamů z databází, internetu či externích zdrojů. (ANON, 2008)

2.3.2 Analytická bibliografie

Analytická bibliografie je na rozdíl od systematické bibliografie vydávána jako samostatná publikace, která studuje produkci knih nebo jiných děl. Studium může být popisné (pečlivé posouzení knih = velikost, formát, vazba, atd.), historické (širší pohled na souvislosti, v kterých se kniha vyrábí = tisk, vydavatelství, atd.), textové (zkoumá literární původ). (ANON, 2013i)

2.3.3 Bibliografický ukazatel

Podávají dílčí informace o publikaci. V systematické bibliografii mají přesně zadané místo a grafické normy (viz. kapitola 2.3.1). V analytické bibliografii jsou často individuálně stanovovány s ohledem na zaměření vypracovávané bibliografie. Já jsem si pro svoji práci zvolila tyto bibliografické ukazatele:

Název je slovo nebo sousloví. V případě učebnice zařazuje knihu do určitého předmětu (ročníku).

Podnadpis je slovo nebo sousloví, které je psáno menším písmem. Podnadpis je umístěn na titulní stránce a více specifikuje danou učebnici (čemu se tato učebnice věnuje).

Autorem se označuje osoba nebo skupina osob, kteří jsou tvůrci díla.

Místo vydání je sídlo nakladatelství, konkrétně adresa, která je uvedena v obchodním rejstříku.

Rok vydání je datum (rok), kdy byla učebnice vytištěna, svázána a uvedena na trh.

Počet stran je arabské číslo udávající rozsah publikace od první fyzické stránky.

Cena je peněžitá hodnota zahrnující náklady na knihu (odvíjí se od vazby, formátu, použitého materiálu, barevnosti tisku, dotací, atd.) a zisk vydavatelství.

ISBN (International Standart Book Numbering) je označení mezinárodního standardního čísla knihy, které vzniklo ve Velké Británii koncem 60. let. Od roku 1989 se používá i v České republice. Od 1. 1. 2007 se používá třináctimístné číslo a slouží pro přesnou identifikaci knih (objednávání, skladování, vyhledávání, atd.). (Jeřábek, 2013)

Formát vyjadřuje rozměry dané učebnice. Tu definuje normou ISO-216. V zásadě jsou používány tři řady formátů:

- A = formát o ploše 1m (čtverečný)
- B = formát o straně dlouhé 1m
- C = formát navržený pro obálky

Vzájemný poměr stran byl navržen tak, aby po rozpůlení papíru tento poměr zůstal zachován = všechny formáty vznikají půlením základních formátů (A0, B0, C0). Pro učebnice se nejvíce používá formát A4 (210 x 297), A5 (148 x 210). (ANON, 2013j)

Pro *vazbu* používáme označení V1, V2, V4, V8 , což je standardizované názvosloví vazeb.

Vazba V1 se používá na dokumenty o rozsahu 8 – 60 listů (max. 120 stran). Je to tzv. sešitové vydání, kde jsou listy spojeny sponkou. Obálka může být tvrdší nebo měkčí.

Vazba V2 se používá na dokumenty o minimálním rozsahu 44 stran. Je to tzv. brožovaná vazba, což znamená, že je lepená a vydává se s měkkými deskami. Tento typ vazby se často používá u levných typů publikací. Nevýhodou vazby je její možná destrukce.

Vazba V4 je na pohled velmi podobná V2, ale je daleko odolnější a kvalitnější. Vazba je šitá s měkkými deskami a doporučuje se pro často používané tiskoviny (učebnice).

Vazba V8 je šitá vazba s tvrdými knižními deskami a tudíž je nejpevnější vazbou. Výhodou je plnohodnotné rozevření knihy.

„*Falešná V8*“ je lepená V2 s tvrdými deskami. Vypadá jako odolná V8, ale má špatné vlastnosti V2 (omezená životnost, špatné a nepohodlné rozevírání bloku).

Zpracováno dle ANON, 2013k.

Akreditace – udělení schvalovací doložky (viz. kapitola 2.2.2)

3 VÝZKUMNÁ ČÁST

3.1 Výzkumné cíle

Cílem je zpracování přehledu aktuálních učebnic přírodopisu a podle zadaných bibliografických ukazatelů srovnání jednotlivých nakladatelů a jejich výukových materiálů. Tento přehled se stane podkladem pro následující výzkumné šetření.

Druhým cílem je orientační zjištění zastoupení používaných učebnic přírodopisu vydaných jednotlivými nakladatelstvími, a to provedením výzkumného šetření na základních školách a víceletém gymnáziu v okrese Rakovník.

3.2 Dílčí úkoly

- Výběr bibliografických ukazatelů a jejich zjištění
- Zpracování přehledu aktuálních učebnic přírodopisu pro druhý stupeň ZŠ a víceletých gymnázií
- Průzkum na základních školách a víceletém gymnáziu okresu Rakovník zaměřený na výběr učebnic přírodopisu pro výuku na dané škole

3.3 Metodika

3.3.1 Výběr bibliografických ukazatelů

Jednotlivá nakladatelství uvádí různé bibliografické ukazatele, z nichž jsem si zvolila pro svoji práci ukazatele uvedené v kapitole 2.3.2. Vybrané bibliografické ukazatele jsem zpracovala do tabulek a přiřadila jsem k nim informace o vydání *pracovních sešitů* (viz. 2.1.5) a *metodických příruček*, které pomáhají učitelům při výkladu učiva podle daných učebnic. Pod tyto tabulky jsem uvedla *doprovodné materiály*, které slouží k obohacení výuky (klíče, testy, laboratorní práce apod.) nebo rozšiřují a doplňují učivo.

3.3.2 Metodika zpracování přehledu učebnic přírodopisu

Informace o zkoumaných učebnicích jsem hledala zpočátku na internetových stránkách různých prodejců učebnic, které mě následně zavedly ke stránkám jednotlivých

nakladatelství. Bohužel ani zde jsem nenašla dostatek materiálu pro svou práci a proto jsem navštívila ještě kamenný obchod – Centrum učebnic (Ostrovní 30, Praha 1), kde jsem měla možnost si prohlédnout a dohledat chybějící údaje týkající se všech v současnosti vydávaných učebnic přírodopisu (nejaktuálnější vydání).

3.3.3 Metodika výzkumného šetření v rakovnickém okrese

Rakovnický okres má přibližně 55 tisíc obyvatel. Na území rakovnického okresu se nachází 27 škol poskytující základní vzdělání (26 základních škol a jedno víceleté gymnázium). Na deseti základních školách se vyučuje pouze na prvním stupni. Výzkum byl tedy prováděn na šestnácti základních školách a jednom víceletém gymnáziu, na kterých se vyučuje i v druhém stupni. Přímě v Rakovníku sídlí víceleté gymnázium a tři základní školy s největším počtem žáků na okrese (3. základní škola 633 žáků, 2. základní škola 623 žáků, 1. základní škola 325 žáků, Gymnázium Zikmunda Wintra 386 žáků). Druhým městem na okrese Rakovník je Nové Strašecí, kde se nachází jedna základní škola (ZŠ a MŠ J. A. Komenského 593 žáků). Ostatních dvanáct základních škol se nachází v přilehlých obcích (ZŠ a MŠ Slabce, ZŠ a MŠ Kolečovice, ZŠ a MŠ Čistá, ZŠ a MŠ Kounov, ZŠ a MŠ Křivoklát, ZŠ a MŠ Šanov, ZŠ Řevničov, ZŠ a MŠ Lužná, ZŠ Mutějovice, ZŠ a MŠ Jesenice, ZŠ a MŠ Lubná, ZŠ a MŠ Mšec). Tyto školy už mají výrazně menší počet žáků. (ANON, 2013)

Sběr dat probíhal pomocí různých komunikačních prostředků. První spojení se školami proběhlo pomocí elektronické pošty (e-mailu), kde jsem se snažila získat kontakt na vyučující přírodopisu. Pokud ze školy nedošlo k žádné odezvě, pokusila jsem se jej získat telefonicky. Na sedmi školách jsem byla osobně. Osobní kontakt byl časově nejnáročnější, ale nejefektivnější.

V rámci průzkumu na základních školách a víceletém gymnáziu jsem prováděla krátký řízený rozhovor, zaměřený na pedagogické pracovníky (učitele přírodopisu). Rozhovor jsem vedla podle předem promyšlených otázek. Ptala jsem se na učebnice přírodopisu, na jejich vydavatele a dobu používání. Dále mě zajímalo, jak jsou vyučující spokojeni s používanými učebnicemi, a jestli při výuce používají i další materiály. Zjišťovala jsem také, zda by učitelé měli zájem o elektronickou učebnici. (Jůva, 1995)

3.4 Výsledky

3.4.1 Přehled učebnic přírodopisu

Zjistila jsem, že učebnice přírodopisu pro základní školy a víceletá gymnázia vydává sedm nakladatelství: SPN - pedagogické nakladatelství, NAKLADATELSTVÍ SCIENTIA, Nakladatelství České geografické společnosti, NOVÁ ŠKOLA, Nakladatelství Fortuna, Nakladatelství Fraus a PRODOS.

SPN – pedagogické nakladatelství, a. s., Bělehradská 1402/47, 120 00 Praha 2

Tabulka č. 1: Přehled učebnic přírodopisu SPN - pedagogického nakladatelství

Ročník	6.	7.	8.	9.
Název	Přírodopis 6	Přírodopis 7	Přírodopis 8	Přírodopis 9
Podnadpis	Zoologie a botanika	Zoologie a botanika	Biologie člověka	Geologie, Ekologie
Autor	V. Černík, Z. Martinec, M. Hamerská, J. Vaněk	V. Černík, Z. Martinec, M. Hamerská, J. Vaněk	V. Černík, Z. Martinec, V. Vodová	V. Černík, Z. Martinec, V. Vodová J. Vitek
ISBN	978-80-7235-374-3	978-80-7235-387-3	978-80-7235-416-0	978-80-7235-496-2
Akreditace	6/2007	5/2008	4/2009	11/2009
Počet stran	120	136	80	104
Cena	137,00	137,00	135,00	137,00
Rok vyd.	2007	2008	2009	2010
Místo vyd.	Praha			
Vydání	první			
Formát	A4			
Vazba	V4			
Prac. sešity	-			
Met. přír.	-			

Doprovodné materiály:

- Stoklasa, J. a kol. *Seminář a praktikum z přírodopisu pro 2. stupeň ZŠ.* (94,00 Kč)
- Stoklasa, J. *Klíče a návody k praktickým činnostem v přírodopisu, biologii a ekologii.* (107,00 Kč)
- Stoklasa, J. *Testy a laboratorní práce z přírodopisu pro 6. – 9. Ročník.* (104,00 Kč)

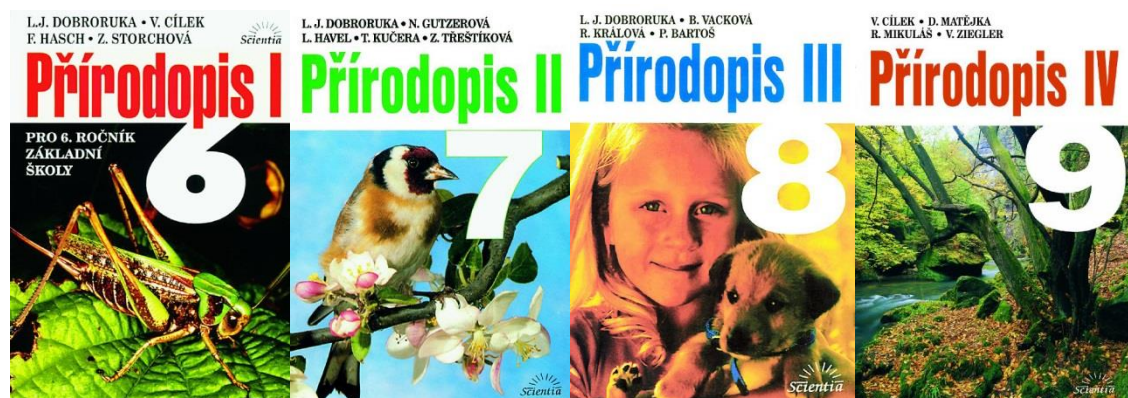
Hodnocení:

Na této řadě učebnic se podílelo šest autorů. V. Černík a Z. Martinec jsou spoluautoři všech zkoumaných učebnic, H. Hamerská a J. Vaněk jsou spoluautory učebnic pro 6. a 7. ročník, V. Vodová pro 8. a 9. ročník a J. Vítek pro 9. ročník. Celá řada publikací je vytištěna na 440 stranách, tzn. že na jednu učebnici průměrně vychází 110 stran. Celková cena publikací je 546,00 Kč a jedna stojí v průměru 136,50 Kč. Formát všech učebnic je A4. Vazba V4 (šitá). K jednotlivým publikacím nebyly vydány pracovní sešity ani metodické příručky. Nakladatelství vydalo k této řadě učebnic další tři publikace sloužící jako doprovodný materiál.

NAKLADATELSTVÍ SCIENTIA, spol. s r. o.

Průmyslová 1025, 252 10 Mníšek pod Brdy

Tabulka č. 2: Přehled učebnic přírodopisu NAKLADATELSTVÍ SCIENTIA

Ročník	6.	7.	8.	9.
Název	Přírodopis I	Přírodopis II	Přírodopis III	Přírodopis IV
Podnadpis	Pro 6. ročník ZŠ	Pro 7. ročník ZŠ	Pro 8. ročník ZŠ	Pro 9. ročník ZŠ
Autor	L. J. Dobroruka, V. Cílek, F. Hasch, Z. Storchová	L. J. Dobroruka, N. Gutzerová, L. Havel, T. Kučera, Z. Chocholoušková	L. J. Dobroruka, B. Vacková, R. Králová, P. Bartoš	V. Cílek, D. Matějka, R. Mikuláš, V. Ziegler
ISBN	978-80-86960-59-3	80-7183-302-9	978-80-86960-61-6	80-7183-204-9
Akreditace	4/2010	5/1998	4/2010	10/2003
Počet stran	127	151	159	135
Cena	168,00	189,00	169,00	169,00
Rok vyd.	2010	2003	2010	2006
Místo vyd.	Praha			
Vydání	třetí	druhé	třetí	první
Formát	A4			
Vazba	V2			
Pracovní sešity	-			
Metodické příručky	Metod. pokyny pro učitele k učebnici Přírodopis 1			

Doprovodné materiály:

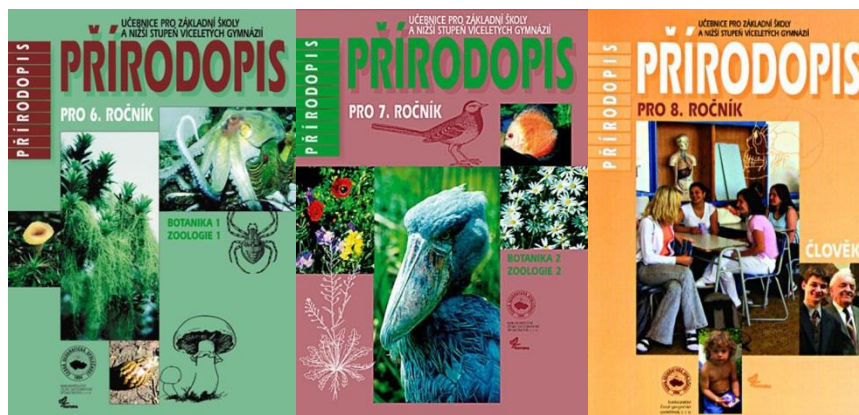
- Dobroruková, J. a kol. *Přírodopis – Inspirace a projekty – 100 námětů pro tvořivou výuku.* (328,00 Kč)

Hodnocení:

Na této řadě učebnic se podílelo čtrnáct autorů. L. J. Dobroruka je spoluautorem učebnic v 6., 7. a 8. ročníku, V. Cílek je spoluautor v 6. a 9. ročníku a ostatní autoři se podíleli pouze na jedné z publikací. Celá řada publikací je vytištěna na 572 stranách, tzn. že na jednu učebnici průměrně vychází 143 stran. Celková cena publikací je 695,00 Kč a jedna stojí v průměru 173,75 Kč. Formát všech učebnic je A4. Vazba V2 (lepená). K učebnici pro 6. ročník byly vydány jedny Metodické pokyny pro učitele. Nakladatelství vydalo k této řadě učebnic další jednu publikaci sloužící jako doprovodný materiál.

Nakladatelství České geografické společnosti, s. r. o.

Ostrovní 126/30, 110 00 Praha 1

Tabulka č. 3: Přehled učebnic přírodopisu Nakladatelství České geografické společnosti

Ročník	6.	7.	8.	9.
Název	Přírodopis pro 6. ročník	Přírodopis pro 7. ročník	Přírodopis pro 8. ročník	
Podnadpis	Botanika 1, Zoologie 1	Botanika 2, Zoologie 2	Člověk	
Autor	M. Maleninský, J. Smrž, B. Škoda	M. Maleninský, J. Novák, M. Švecová, V. Toběrná	M. Maleninský, B. Vacková	
ISBN	80-86034-56-9	80-86034-66-6	80-86034-41-0	
Akreditace	7/2003	9/2005	9/2003	
Počet stran	104	128	76	
Cena	60,00	70,00	60,00	
Rok vyd.	2004	2006	2005	
Místo vyd.	Praha			
Vydání	první			
Formát	A4			
Vazba	V2			
Pracovní sešity	-			
Metodické příručky	ano (zdarma ke stažení)	ano (zdarma ke stažení)	ne	

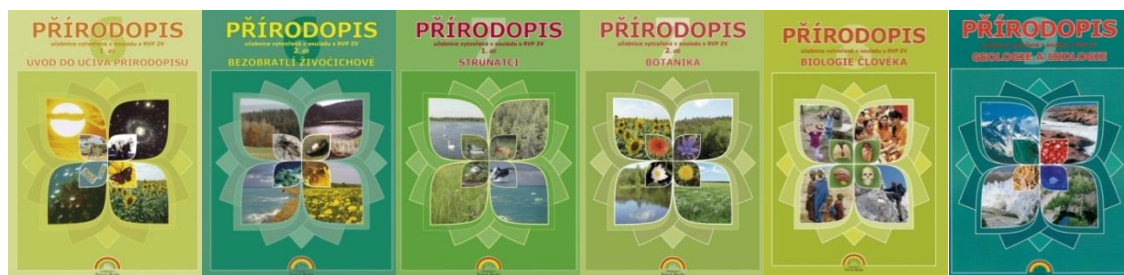
Doprovodné materiály:

- Herink, J., Sobotová, M., Sobota, K. *Základy přírodopisných znalostí pro ZŠ.* (140,00 Kč)
- Matějček, T. *Ekologická a environmentální výchova.* (119,00 Kč)
- Jakeš, P. *Geologie.* (49,00 Kč).

Hodnocení:

Na této řadě učebnic se podílelo sedm autorů. M. Maleninský je autorem všech zkoumaných učebnic, ostatní spoluautoři se podíleli jen na jedné publikaci. Celá řada publikací je vytištěna na 308 stranách, tzn. že na jednu učebnici průměrně vychází 103 stran. Celková cena publikací je 190,00 Kč a jedna stojí v průměru 63,33 Kč. Formát všech učebnic je A4. Vazba V2 (lepená). K učebnicím pro 6. a 7. ročník jsou k dispozici ke stažení (zdarma) na internetu metodické příručky. Nakladatelství vydalo k této řadě učebnic další tři publikace sloužící jako doprovodný materiál.

NOVÁ ŠKOLA, s. r. o., Bratislavská 884/23d, 602 00 Brno

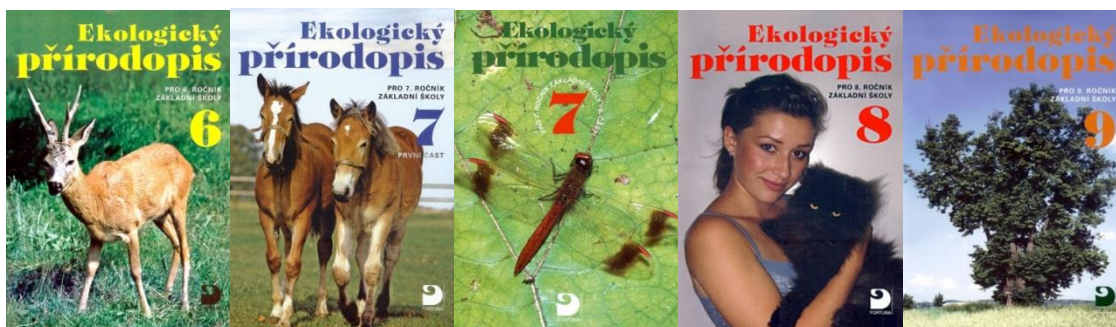
Tabulka č. 4: Přehled učebnic přírodopisu nakladatelství NOVÁ ŠKOLA

Ročník	6.	7.	8.	9.
Název	Přírodopis 6 - 1. díl	Přírodopis 7 - 1. díl	Přírodopis 8	Přírodopis 9
	Přírodopis 6 - 2. díl	Přírodopis 7 - 2. díl		
Podnadpis	Úvod do učiva přírodopisu	Strunatci	Biologie člověka	Geologie a Ekologie
	Bezobratlí živočichové	Botanika		
Autor	E. Musilová, A. Konětopský, R. Vlček	B. Rychnovský, M. Odstrčil, P. Popelková, S. Kubešová	E. Drozdová, L. Klinkovská, P. Lízal	J. Matyášek, Z. Hrubý
	R. Vlček, S. Kubešová	H. Hedvábná a kol.		
ISBN	80-7289-083-2	80-7289-094-8	80-7289-11-1	978-80-7289-365-2
	80-7289-084-0	80-7289-093-X		
Akreditace	6/2007	5/2008	4/2009	6/2010
Počet stran	72	100	136	132
	96	96		
Cena	83,00	83,00	123,00	123,00
Rok vyd.	2007	2008	2009	2012
Místo vyd.	Brno			
Vydání	první			druhé
Formát	A4			
Vazba	V1		V2	
Pracovní sešity	ano 42,00 Kč		ano 74,00 Kč	
Met. přír.	ne			

Hodnocení:

Toto nakladatelství jako jediné umožňuje zkoumané učebnice zakoupit i v interaktivní podobě. Učebnice pro 6. a 7. ročník jsou vydány ve dvou dílech. Učebnice pro 8. a 9. ročník byla vytvořena pro jednu úroveň třídy druhého stupně základní školy. Na této řadě učebnic se podílelo dvanáct autorů. R. Vlk a S. Kubešová jsou spoluautoři dvou zkoumaných učebnic, ostatní pouze jedné. Celá řada publikací je vytištěna na 632 stranách, tzn. že na jednu učebnici průměrně vychází 105 stran (na jeden ročník studia, ale vychází v průměru 158 stran). Celková cena publikací je 412,00 Kč a jedna stojí v průměru 68,66 Kč (na jeden ročník studia, v průměru 103,00 Kč). Formát všech učebnic je A4. Vazba V1 a V2 (lepená). Pro každý ročník 2. stupně základní školy existují pracovní sešity v celkové hodnotě 232,00 Kč (v průměru na jeden ročník 58,00 Kč). Nakladatelství nevydalo k této řadě učebnic žádný doprovodný materiál.

Nakladatelství Fortuna, Ostrovní 126/30, 110 00 Praha 1

Tabulka č. 5: Přehled učebnic přírodopisu Nakladatelství Fortuna

Ročník	6.	7.	8.	9.
Název	Ekologický přírodopis 6	Ekologický přírodopis 7 - 1. část Ekologický přírodopis 7 - 2. část	Ekologický přírodopis 8	Ekologický přírodopis 9
Podnadpis	Pro 6. ročník ZŠ	Pro 7. ročník ZŠ	Pro 8. ročník ZŠ	Pro 9. ročník ZŠ
Autor	D. Kvasničková a kol.	D. Kvasničková, P. Pecina, J. Froněk D. Kvasničková, J. Jeník, J. Cais	D. Kvasničková, V. Faierajzlová, J. Froněk P. Pecina	D. Kvasničková, J. Tonika, J. Froněk, J. Jeník
ISBN	978-80-7373-056-7	978-80-7373-057-4 80-7168-984-X	978-80-7373-027-7	978-80-7373-058-1
Akreditace	11/2006	9/2006	11/2006	11/2006
Počet stran	128	88 72	112	104
Cena	135,00	125,00 113,00	135,00	135,00
Rok vyd.	2009	2009 2006	2008	2009
Místo vyd.	Praha			
Vydání	čtvrté	čtvrté třetí	třetí	třetí
Formát	A4			
Vazba	V2			
Pracovní sešity	ano 67,00 Kč			
Metodické příručky	ano (CD) 250,00 Kč	ano (CD) 250,00 Kč	ne	ne

Doprovodné materiály:

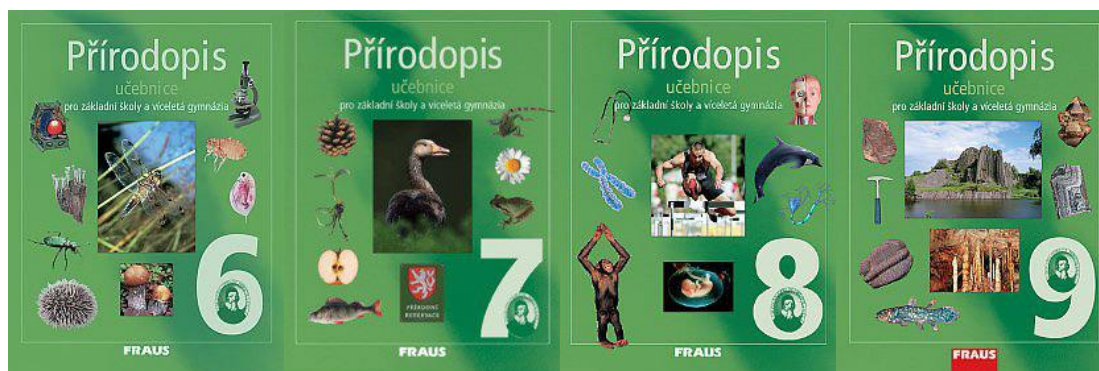
- Janoušková, S., Kukul, P. *Environmentální výchova v příbězích*. (98,00 Kč)
- Kvasničková, D., Švecová, M., Sedláček, V. *Metodická příručka. Ekologický přírodopis – Školní vzdělávací program*. (135,00 Kč)
- Kvasničková, D. *Základy ekologie pro základní a střední školy*. (136,00 Kč)
- Herink, J., Balek, V. *Ochrana člověka za mimořádných událostí – Živelní pohromy*. (64,00 Kč)
- Dejmalová, K., Peterka, J. *Ekologická čítanka*. (140,00 Kč)

Hodnocení:

Učebnice pro 7. ročník je vydána ve dvou dílech. Učebnice pro 6., 8. a 9. ročník byla vytvořena pro jednu úroveň třídy druhého stupně základní školy. Na této řadě učebnic se podílelo osm autorů. D. Kvasničková je autorkou všech zkoumaných publikací, J. Froněk je spoluautorem v 7., 8. a 9. ročníku, J. Jeník v 7. a 9. ročníku a P. Pecina v 7. a 8. ročníku a ostatní spoluautoři se podíleli jen na jedné publikaci (v 6. ročníku je uveden pouze kolektiv). Celá řada publikací je vytištěna na 504 stranách, tzn. že na jednu učebnici průměrně vychází 101 stran (na jeden ročník studia, ale vychází v průměru 126 stran). Celková cena publikací je 643,00 Kč a jedna stojí v průměru 128,60 Kč (na jeden ročník studia, v průměru 160,75 Kč). Formát všech učebnic je A4. Vazba V2 (lepená). Pro každý ročník 2. stupně ZŠ existují pracovní sešity v celkové hodnotě 282,00 Kč (v průměru na jeden ročník 67,00 Kč) a pro 6. a 7. ročník byly vydány metodické příručky na CD po 250,00 Kč, tj. celkem za 500,00 Kč. Nakladatelství vydalo k této řadě dalších pět publikací sloužících jako doprovodný materiál.

Nakladatelství Fraus, s. r. o., Edvarda Beneše 2438/72, 301 00 Plzeň

Tabulka č. 6: Přehled učebnic přírodopisu Nakladatelství Fraus

Ročník	6.	7.	8.	9.
Název	Přírodopis 6	Přírodopis 7	Přírodopis 8	Přírodopis 9
Podnadpis	Učebnice pro ZŠ a víceletá gymnázia	Učebnice pro ZŠ a víceletá gymnázia	Učebnice pro ZŠ a víceletá gymnázia	Učebnice pro ZŠ a víceletá gymnázia
Autor	V. Čabradová, F. Hasch, J. Sejpka, I. Vaněčková	V. Čabradová, F. Hasch, J. Sejpka, I. Vaněčková	I. Vaněčková, J. Skýbová, D. Markvartová, T. Hejda	M. Švecová, D. Matějka
ISBN	978-80-7238-917-9	80-7238-424-4	80-7238-428-7	978-80-7238-587-4
Akreditace	12/2009	7/2011	8/2012	9/2007
Počet stran	120	128	128	128
Cena	169,00			
Rok vyd.	2010	2005	2006	2007
Místo vyd.	Plzeň			
Vydání	druhé	první		
Formát	A4			
Vazba	V4			
Pracovní sešity	ano 85,00 Kč			
Metodické příručky	ano 299,00 Kč	ano 309,00 Kč	ano 309,00 Kč	ano 319,00 Kč

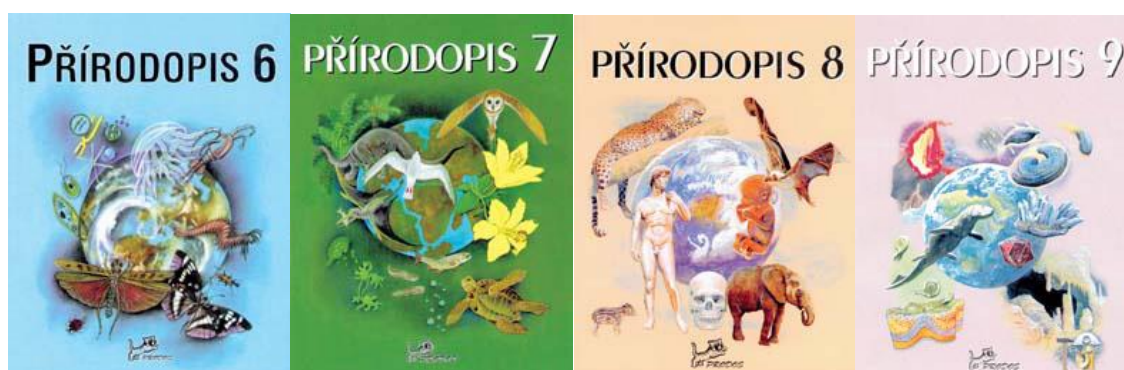
Doprovodné materiály:

- Bergstedt, Ch., Ditrich, V., Liebers, K. *Člověk a příroda – Voda*. (104,00 Kč)
- Ditrich, V. a kol. *Člověk a příroda – Vzduch*. (199,00 Kč)
- Klepel, G. A kol. *Člověk a příroda – Zdraví*. (199,00 Kč)
- Bergstedt, Ch., Ditrich, V., Liebers, K. *Člověk a příroda – Půda*. (104,00 Kč)
- Bergstedt, Ch. a kol. *Člověk a příroda – Energie*. (199,00 Kč)
- Zahradník, G. A kol. *Člověk a příroda – Informace a komunikace*. (199,00 Kč)

Hodnocení:

Na této řadě učebnic se podílelo deset autorů. V. Čabradová, F. Hasch, J. Sejpka, I. Vaněčková jsou spoluautory učebnic pro 6. a 7. ročník, I. Vaněčková je spoluautorem i učebnice pro 8. ročník. Celá řada publikací je vytištěna na 504 stranách, tzn. že na jednu učebnici průměrně vychází 126 stran. Celková cena publikací je 676 Kč a jedna stojí v průměru 169,00 Kč. Formát všech učebnic je A4. Vazba V4 (šitá). Pro každý ročník 2. stupně základní školy existují pracovní sešity v celkové hodnotě 340,00 Kč (v průměru na jeden ročník 85,00 Kč) a metodické příručky v celkové hodnotě 1236,00 Kč (v průměru na jeden ročník 309,00 Kč). Nakladatelství vydalo k této řadě učebnic dalších šest publikací sloužících jako doprovodný materiál.

PRODOS, spol. s r. o., Kollárovo náměstí 698/7, 772 00 Olomouc

Tabulka č. 7: Přehled učebnic přírodopisu nakladatelství PRODOS

Ročník	6.	7.	8.	9.
Název	Přírodopis 6	Přírodopis 7	Přírodopis 8	Přírodopis 9
Podnadpis	-	-	-	-
Autor	J. Jurčák, J. Froněk a kol.	J. Jurčák, J. Froněk a kol.	J. Kantorek, J. Jurčák, J. Froněk a kol.	J. Zapletal, M. Janoška, L. Bičíková, M. Tomančáková
ISBN	80-7230-136-5	80-7230-015-6	80-7230-040-7	80-7230-069-5
Akreditace	1/2004	12/2009	8/2005	8/2006
Počet stran	128	144	128	96
Cena	95,00	108,00	108,00	99,00
Rok vyd.	2004	2012	2008	2000
Místo vyd.	Olomouc			
Vydání	druhé	první		
Formát	A4			
Vazba	V2			
Pracovní sešity	ano 40,00 Kč			
Metodické příručky	ano 47,00 Kč	ano 57,00 Kč	ano 47,00 Kč	ano 47,00 Kč

Hodnocení:

Na této řadě učebnic se podílelo sedm autorů. J. Jurčák a J. Froněk jsou spoluautory učebnic pro 6., 7. a 8. ročník, ostatní spoluautoři se podíleli pouze na učebnicích jednoho ročníku. Celá řada publikací je vytištěna na 496 stranách, tzn. že na jednu učebnici průměrně vychází 124 stran. Celková cena publikací je 410,00 Kč a jedna stojí v průměru 102,50 Kč. Formát všech učebnic je A4. Vazba V2 (lepená). Pro každý ročník 2. stupně ZŠ existují pracovní sešity v celkové hodnotě 160,00 Kč (v průměru na jeden ročník 40,00 Kč) a metodické příručky v celkové hodnotě 198,00 Kč (v průměru na jeden ročník 49,50 Kč). Nakladatelství nevydalo k této řadě učebnic žádný doprovodný materiál.

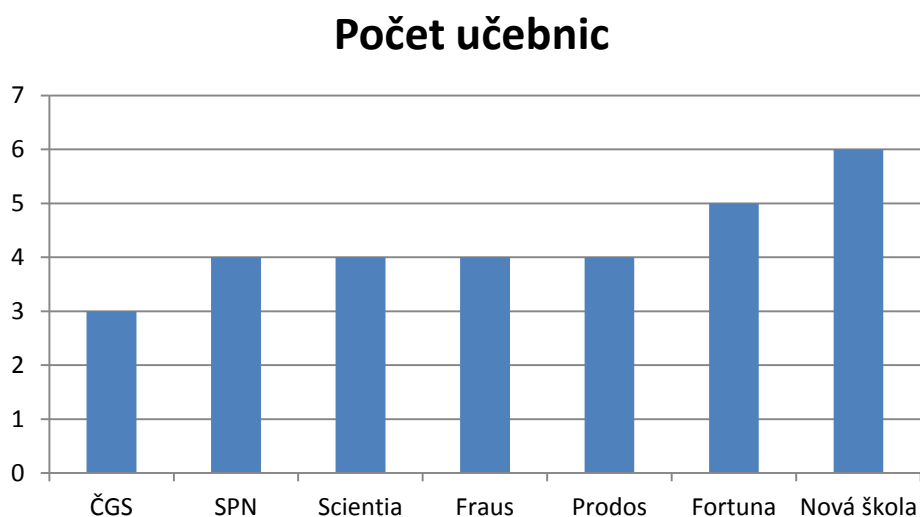
Tabulka č. 8: Přehled učebnic přírodopisu všech nakladatelství

Nakladatelství	SPN	Scientia	ČGS	Nová škola	Fortuna	Fraus	Prodos
Počet učebnic	4	4	3	6	5	4	4
Počet autorů	6	14	7	12	8	10	7
Celkem stran	440	572	308	632	504	504	496
Průměrně stran/ročník	110	143	103	158	126	126	124
Celkem cena	546,00	695,00	190,00	412,00	643,00	676,00	410,00
Průměrná cena/ročník	136,50	173,75	63,33	103,00	160,75	169,00	102,50
Nejaktuálnější vydání	2010	2010	2006	2012	2009	2010	2012
Vydání	první	1 x první 1 x druhé 2 x třetí	první	5 x první 1 x druhé	3 x třetí 2 x čtvrté	3 x první 1 x druhé	3 x první 1 x druhé
Vazba	V4	V2	V2	4 x V1 2 x V2	V2	V4	V2
Pracovní sešity	0	0	0	4	4	4	4
Metodické příručky	0	1	2	0	2	4	4
Doprovodné materiály	3	1	3	0	5	6	1

3.4.2 Komentář výsledků přehledu učebnic

Zkoumaný materiál tvořilo sedm nakladatelství, které vydávají učebnice přírodopisu pro 2. stupeň základních škol a nižší stupeň víceletých gymnázií. Všechna nakladatelství kromě Nakladatelství České geografické společnosti vydávají ucelenou řadu učebnic pro přírodopis. Nakladatelství České geografické společnosti totiž nevydalo učebnici zabývající se geologií, která se vyučuje v 9. ročníku. Při výzkumu jsem sice na tuto učebnici narazila na internetových stránkách, ale zjistila jsem, že již není v prodeji a ani se s jejím dalším vydáním nepočítá. Zkoumané učebnice se vydávají vždy jedna pro

daný ročník, pouze Nakladatelství Fortuna rozdělila přírodopis pro 7. ročník do dvou dílů, obdobný postup zvolilo také nakladatelství NOVÁ ŠKOLA u učebnic pro 6. a 7. ročník. Proto se liší *počet učebnic* u jednotlivých nakladatelů, to ztížilo porovnávání některých ukazatelů, hlavně u těch, kde se vypočítávala průměrná hodnota.

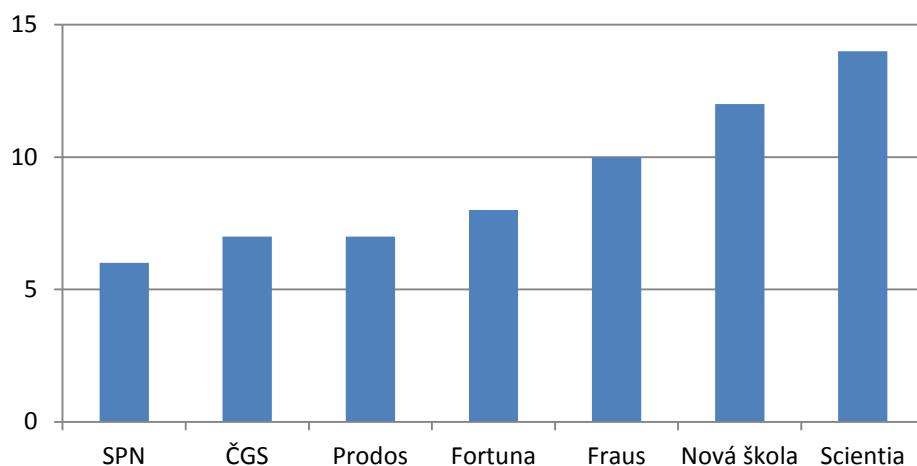

Graf č. 1 Počet učebnic přírodopisu

Z tohoto grafu je patrné, že víc jak polovina (čtyři) ze všech sledovaných nakladatelství vydalo pro každý ročník jednu učebnici. Více učebnic pak znamená, že pro některé ročníky dané nakladatelství učivo dělí do více titulů. Méně učebnic znamená, že se nejedná o ucelenou řadu.

Na vydání všech učebnic se podílelo vždy několik spoluautorů. Nakladatelství NOVÁ ŠKOLA vytvořilo pro každý díl učebnice zcela jiný kolektiv autorů. Přesto nemá toto nakladatelství nejvyšší *počet autorů*. Nejvíce jich má NAKLADATELSTVÍ SCIENTIA se čtrnácti autory, nejméně učebnice ze SPN - pedagogického nakladatelství šest autorů. Celkově se na tvorbě dnes používaných učebnic přírodopisu podílelo 64 jmenovaných autorů.

Počet autorů učebnic přírodopisu

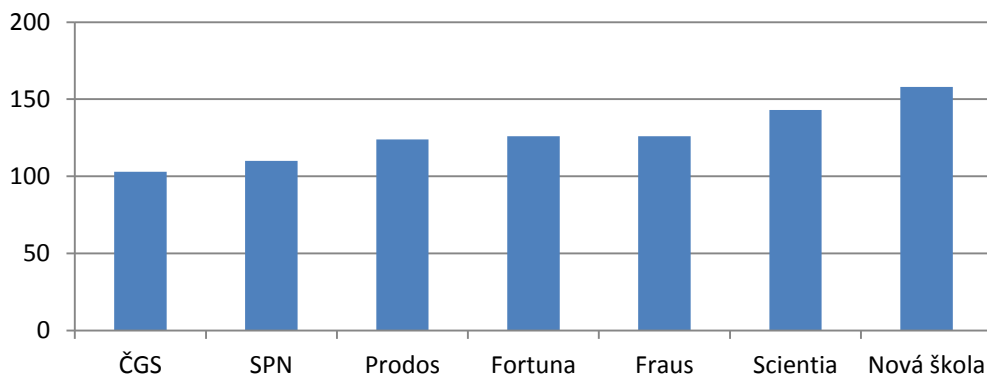

Graf č. 2 Počet autorů učebnic přírodopisu

V tomto grafu jsou seřazena nakladatelství podle počtu autorů, kteří se podíleli na vypracování učebnic přírodopisu.

Počet stran jednotlivých řad učebnic je v rozmezí od 440 (SPN – pedagogické nakladatelství) do 632 (NOVÁ ŠKOLA). Zde nezapočítáváme učebnice Nakladatelství České geografické společnosti, z důvodu neucelené řady publikací. Abychom dosáhli srovnatelnosti v počtu stran, vypočítali jsme *průměrný počet stran na jeden ročník*. Tento údaj nám umožňuje porovnat všechna nakladatelství.

Průměrně stran na 1 ročník

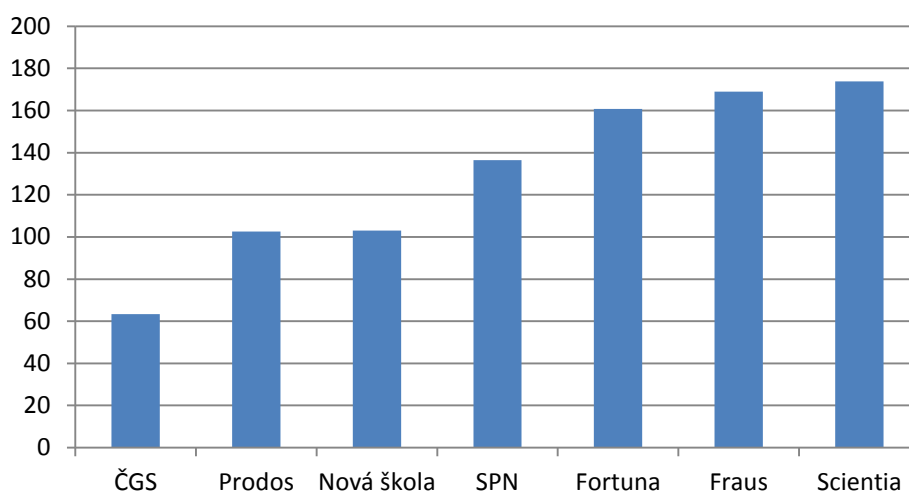

Graf č. 3 Průměrně stran na 1 ročník

Nejvíce stran má řada učebnic nakladatelství NOVÁ ŠKOLA a nejmenší počet stran učebnice Nakladatelství České geografické společnosti.

Celková cena jednotlivých řad učebnic je v rozmezí od 410,00 Kč (PRODOS) do 695,00 Kč (NAKLADATELSTVÍ SCIENTIA). Dále postupují stejně jako u porovnávání počtu stran učebnic. Proto dále uvádím průměrnou cenu na jeden ročník, která se pohybuje od 63,00 Kč do 174,00 Kč. V dnešní době při omezených finančních prostředcích škol na nákup učebních pomůcek může hrát tento údaj jednu z rozhodujících rolí.

Průměrná cena na 1 ročník

Graf č. 4 Průměrná cena na 1 ročník

Nejdražší sada učebnic je od NAKLADATELSTVÍ SCIENTIA a Nakladatelství Fraus a mezi nejlevnější se řadí Nakladatelství České geografické společnosti.

U Nakladatelství Fraus můžeme zdůvodnit vyšší cenu použitím kvalitní vazby V4, která je pro učebnice doporučována. Pokud odhlédneme od Nakladatelství České geografické společnosti, které naposledy vydalo učebnice v roce 2006, patří mezi nejlevnější řady učebnice vydavatelství PRODOS a NOVÁ ŠKOLA.

Používané vazby pro učebnice jsou V1, V2 a V4. Nejčastěji používanou vazbou u učebnic přírodopisu se stala V2, kterou používá šest nakladatelství

(NAKLADATELSTVÍ SCIENTIA, Nakladatelství České geografické společnosti, Nakladatelství Fortuna, PRODOS a NOVÁ ŠKOLA u 8. a 9. ročníku). U 6. a 7. ročníku, kde jsou učebnice rozděleny na dva díly, používá NOVÁ ŠKOLA nejméně kvalitní vazbu V1. Nejlepší a doporučenou vazbu pro učebnice V4 používají jen SPN – pedagogické nakladatelství a Nakladatelství Fraus.

Nakladatelství Fortuna, NOVÁ ŠKOLA, PRODOS a Nakladatelství Fraus vydaly pro každý ročník *pracovní sešity*. *Metodické příručky* ke svým učebnicím nevydává SPN – pedagogické nakladatelství a NOVÁ ŠKOLA. Poslední jmenované nakladatelství nevydalo ani žádný *doprovodný materiál*.

3.4.3 Používané učebnice přírodopisu v rakovnickém okrese

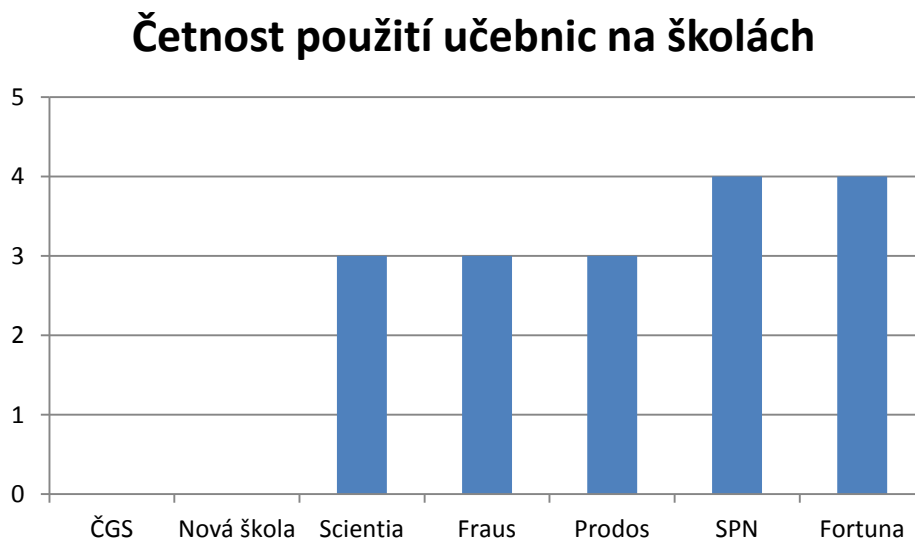
Prvotním cílem této práce bylo vytvořit aktuální přehled učebnic přírodopisu na základních školách a víceletých gymnáziích a jejich výskyt na okrese Rakovník. Pomocí krátkého strukturovaného rozhovoru jsem zjistila, od kdy je používají a jak jsou s nimi spokojeni. Dále jsem zjišťovala, jestli používají i jiné materiály a zda by jim vyhovovala elektronická učebnice. Popis mého průzkumu uvádím v kapitole 3.3.

Tabulka č. 9: Četnost použití učebnic na rakovnickém okrese

Školy	Nakladatelství						
	SPN	Scientia	ČGS	Nová škola	Fortuna	Fraus	Prodos
Základní školy	3	3	0	0	4	3	3
Víceletá gymnázia	1	0	0	0	0	0	0
Celkem	4	3	0	0	4	3	3

Tabulka č. 9 udává zjištěnou četnost používání učebnic přírodopisu (vydaných jednotlivými nakladatelstvími) na základních školách a víceletém gymnáziu v okrese Rakovník. Zjistila jsem, že učebnice vydané Nakladatelstvím České geografické společnosti a NOVÁ ŠKOLA se na rakovnickém okrese nepoužívají. U ostatních

nakladatelství nejsou v četnosti používání velké rozdíly, což je vidět i na následujícím grafu.

Graf č. 5 Četnost použití učebnic na školách

3.4.4 Doplnující zjištění průzkumu

Učebnice Nakladatelství Fraus používají tři základní školy (ZŠ a MŠ Lubná, ZŠ a MŠ Mšec čtyři roky, ZŠ a MŠ J. A. Komenského Nové Strašecí šest let). Všechny tři školy jsou s učebnicemi spokojené. Vyučujícím vyhovuje jak obsah, tak i jejich zpracování. Jsou spokojeni s jejich přehledností, motivačním textem, dostatkem fotografií, doplňujících otázek a úkolů a také s mezipředmětovým propojením. Pouze jedna vyučující vytkla učebnicím stručné a příliš obecné shrnutí. Tato vyučující však na rozdíl od ostatních nevyužívá internetovou učebnici Fraus. Ostatní byli zcela spokojeni a využívají i internetovou učebnici.

S učebnicemi Nakladatelství Fortuna už není tak jednoznačná spokojenost u vyučujících. Na ZŠ Mutějovice, ZŠ a MŠ Jesenice jsou s těmito učebnicemi spokojeni. Jsou to školy, které učebnice využívají devět a dvacet jedna let. Na ZŠ a MŠ Lužná by sice učebnice také nevyměnili, ale pouze z finančních důvodů (menší škola). Rozporuplné názory na využívání učebnic jsou na 3. základní škole v Rakovníku, kde je více vyučujících. Většina vyučujících by uvítala změnu, kromě vyučujících, která tyto

učebnice na škole zavedla. Vyučujícím, kteří jsou spokojeni s těmito učebnicemi, vyhovuje učivo probírané po ekosystémech. Základní obecné informace se v každém ekosystému opakují, a tím si žáci učivo upevňují. Výhodou také je, že toto nakladatelství vydalo pro každý ročník pracovní sešit a DVD přímo k jednotlivým tematickým celkům. V této řadě učebnic si všichni vyučující stěžují na učebnici pro 9. ročník. Dotázaní vyučující u této řady učebnic si vytváří celou řadu vlastních materiálů, dokonce na dvou školách používají pro přípravy na hodiny učebnice SPN – pedagogického nakladatelství. Dále vyučující využívají i zakoupená DVD, počítačové programy, různé šablony apod. Všichni vyučující by přivítali internetovou učebnici.

Učebnice ze SPN – pedagogického nakladatelství používají na Gymnasiu Zikmunda Wintra v Rakovníku, ZŠ a MŠ Křivoklát, ZŠ a MŠ Šanov a ZŠ Řevničov. Tyto učebnice jsou využívány po dobu deseti až dvanácti let. Školy zřejmě zůstaly u léty prověřeného nakladatelství a jsou s těmito učebnicemi spokojené. Vyhovují jim obsahově, grafikou i sledem učiva. Za výhodu těchto učebnic považují jejich přehlednost, ucelenost a přesnost. Jako nevýhodu u těchto učebnic vyučující uvádějí malé množství obrázků a u některých jejich názornost a někdy složitější text vzhledem k věku žáků. I u tohoto nakladatelství vyučující používají další výukové materiály (internet, atlasy, videa, vlastní pracovní listy a prezentace). I zde by všichni přivítali internetovou učebnici.

Učebnice z NAKLADATELSTVÍ SCIENTIA se používají na 1. základní škole Rakovník, ZŠ a MŠ Čistá, ZŠ a MŠ Kounov. Rozhovor se uskutečnil jen na dvou ze tří škol a to na 1. základní škole Rakovník a ZŠ a MŠ Kounov. Oběma školám učebnice vyhovují a neuvažují o jejich výměně. Jako důvod uvádějí, že žáci i učitelé jsou na ně zvyklí. Kladně u učebnic a cvičebnic tohoto nakladatelství hodnotí jejich zpracování (nápaditou grafickou úpravu usnadňující orientaci v textu) a návaznost učiva. Učebnice považují za dostačující. Využívají sice i internet a nově i DUMY a tablety, ale jen jako doplnění a zpestření výuky. I na těchto školách by využívali internetovou učebnici.

Učebnice nakladatelství PRODOS se používají na 2. základní škole Rakovník, ZŠ a MŠ Slabce, ZŠ a MŠ Kolečovice. Rozhovor se uskutečnil pouze na jedné ze tří škol, a to na 2. základní škole Rakovník. Tato škola s učebnicemi spokojená není a v nejbližší době

uskuteční výměnu. Nejsou spokojeni s obsahem učiva, který musí z velké části doplňovat svými materiály. Internetová učebnice by byla zde vítána.

Rozhovor neproběhl na 3 školách, a to na ZŠ a MŠ Čistá (NAKLADATELSTVÍ SCIENTIA), ZŠ a MŠ Slabce a ZŠ a MŠ Kolečovice (PRODOS). S prvními dvěma školami se mi nepovedlo vůbec kontaktovat. Jaké používají učebnice, jsem zjistila od žáků na školní soutěži. ZŠ a MŠ Kolečovice spolupracovala na první části výzkumu, z důvodu nemoci vyučující nemohl proběhnout následující rozhovor.

4 DISKUSE

Učebnice a další metodické materiály v dnešní podobě nejsou definitivní. Stále vyžadují změny, nad nimiž se mnoho pedagogů zamýšlí a sbírají neustále nové podklady. To se stalo jedním z důvodů, proč jsem si zvolila jako téma své bakalářské práce *Bibliografii českých učebnic přírodopisu*.

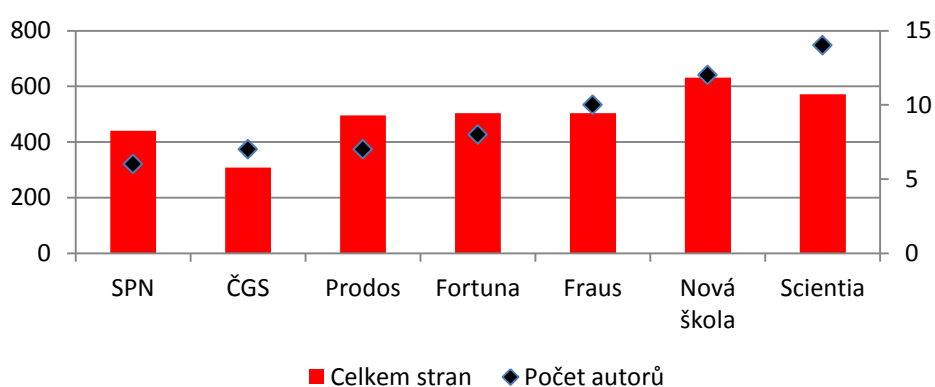
Pro svůj průzkum jsem potřebovala sestavit přehled nejaktuálnějších učebnic přírodopisu. Zpočátku jsem je vyhledávala na internetu. Stávalo se však, že u stejné učebnice byly jiné údaje. Musela jsem neustále data obnovovat a kontrolovat. To vedlo k velkému množství různých nepřesností a stále jsem se nemohla dopracovat k žádným správným výsledkům. Začala jsem proto navštěvovat různá knihkupectví, kde jsem sice zjistila správné bibliografické údaje, ale nikdy ne kompletní. V každé prodejně měli pouze omezený druh učebnic a někde neměli ani celou kompletní řadu. Teprve v Centru učebnic v Praze jsem získala údaje o všech vydávaných učebnicích přírodopisu v České republice a hlavně zde měli vždy všechny kompletní řady učebnic, takže jsem opravdu mohla zjistit jakýkoliv údaj, který jsem potřebovala. I když už jsem našla správný výzkumný materiál, nebylo jednoduché přehled sestavit. Některé bibliografické ukazatele, které jsem si pro svůj průzkum zvolila, nebyly v učebnicích uvedeny a velice špatně se určovaly. Nakladatelství bych vytknula, že neuvádějí stejné ukazatele, které knihu (zvláště učebnici) charakterizují. Myslím si, že by se tato data měla do budoucna sjednotit a zadat jejich umístění, tak aby se uživatelé v publikaci lépe orientovali.

Největší problémy jsem měla se zjišťováním údajů o vydání a o typu vazby. Překvapilo mě, že někteří vydavatelé tyto údaje vůbec neuvádí. Nakladatelství PRODOS uvádí vydání pouze u Přírodopisu 6 (druhé aktualizované). U ostatních učebnic už o něm nebyla zmínka, z čehož jsem usoudila, že jde o první vydání. Typ vazby také nebývá zařazen mezi bibliografické ukazatele učebnic a na internetových stránkách jsou zkrácené informace. Podle mého zjištění je nejpoužívanější lepená vazba. Vazbu šitou, která je pro učebnice doporučována používá pouze Nakladatelství Fraus a SPN – pedagogické nakladatelství. Lze polemizovat, zda je to úmysl vzhledem k postupné devastaci učebnic, nebo zda se jedná o úsporné opatření, aby se mohla snížit cena a kniha byla lépe dostupná.

Po překonání všech jmenovaných úskalí se mi podařilo vytvořit aktuální přehled učebnic přírodopisu a srovnávací tabulku bibliografických ukazatelů. Tento přehled může sloužit jako katalog pro učitele základních škol, nebo jako podkladový materiál pro studenty zabývající se stejným či podobným výzkumem.

Mezi počtem autorů a počtem stran existuje náznak určité korelace – čím širší autorský kolektiv, tím více stran.

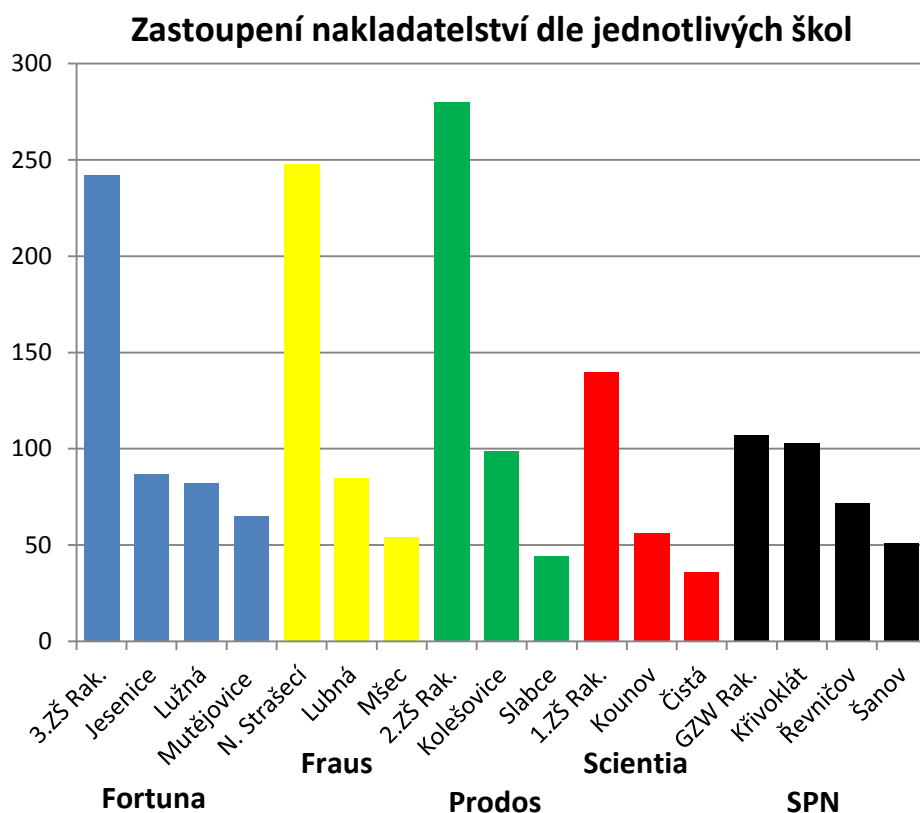
Počet autorů na počet stran

Graf č. 6 Počet autorů na počet stran učebnic přírodopisu

Tento graf tvrzení nevyvrací. Při stoupajícím počtu autorů, stoupá i celkový počet stran. To neplatí u NAKLADATELSTVÍ SCIENTIA a Nakladatelství České geografické společnosti.

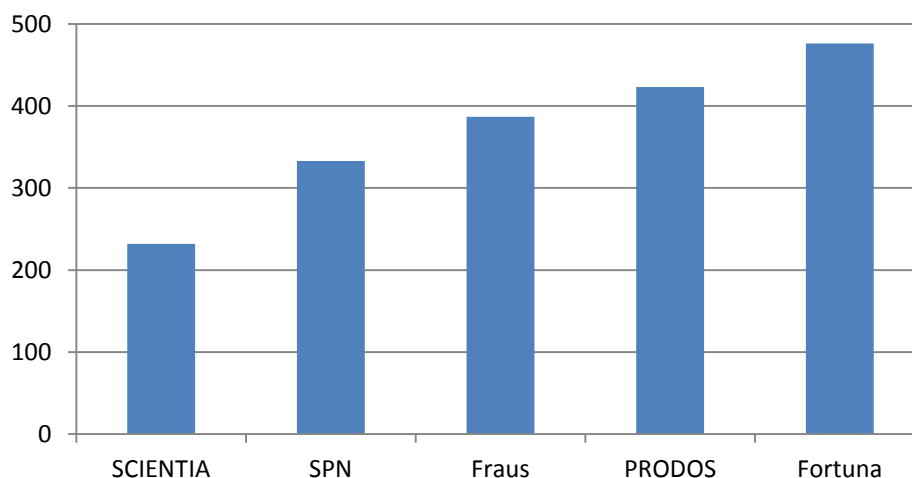
Druhým cílem mé práce bylo orientační zjištění zastoupení používaných učebnic přírodopisu vydaných jednotlivými nakladatelstvími na šestnácti základních školách a víceletém gymnáziu v okrese Rakovník. Tento cíl jsem splnila a v průzkumu jsem obsáhla všechny školy na vymezeném území.

Graf č. 7 Zastoupení nakladatelství dle jednotlivých škol

Graf udává přehled o počtu žáků na jednotlivých školách a současně zobrazuje, které školy používají učebnice od stejných nakladatelství (odlišeno barvou). Z tohoto grafu je vidět, které školy používají jaké učebnice.

Žáci používající učebnice dle nakladatelství

Graf č. 8 Žáci používající učebnice dle nakladatelství

Tento graf znázorňuje jaké množství žáků se učí podle učebnic jednotlivých nakladatelství.

Zjistila jsem, že učebnice vydané Nakladatelstvím České geografické společnosti a NOVÁ ŠKOLA se na rakovnickém okrese nepoužívají. U ostatních nakladatelství nejsou v četnosti používání velké rozdíly.

Nepotvrdil se můj předpoklad, že se na základních školách používají hlavně učebnice dvou nakladatelství, které jsou na trhu nejdéle (SPN, Fortuna). Průzkumem jsem zjistila, že na rakovnickém okrese se sice používají nejčastěji, ale jen nepatrně menší zastoupení zde mají další tři nakladatelství.

Dále z výzkumu vyplynulo, že většina učitelů je se svými učebnicemi spokojena, ale nebránili by se jejich modernímu pojetí v elektronické podobě. Ve výměně učebnic jsou však značně konzervativní. Nejčastěji uvádějí, že danou učebnici používají delší dobu a nechystají se na změnu. Nabízí se několik důvodů. Prvním důvodem je věk učitele a délka jeho učitelské praxe. Z rozhovorů s některými vyučujícími bylo vidět, že změna učebnic by pro ně znamenala práci navíc, kterou nechtějí absolvovat. S delší učitelskou praxí přibývá materiálů, které si pro výuku vytvořili. Změna učebnic by pro ně znamenala jejich přepracování. Druhým důvodem může být, že jim obsah učebnic

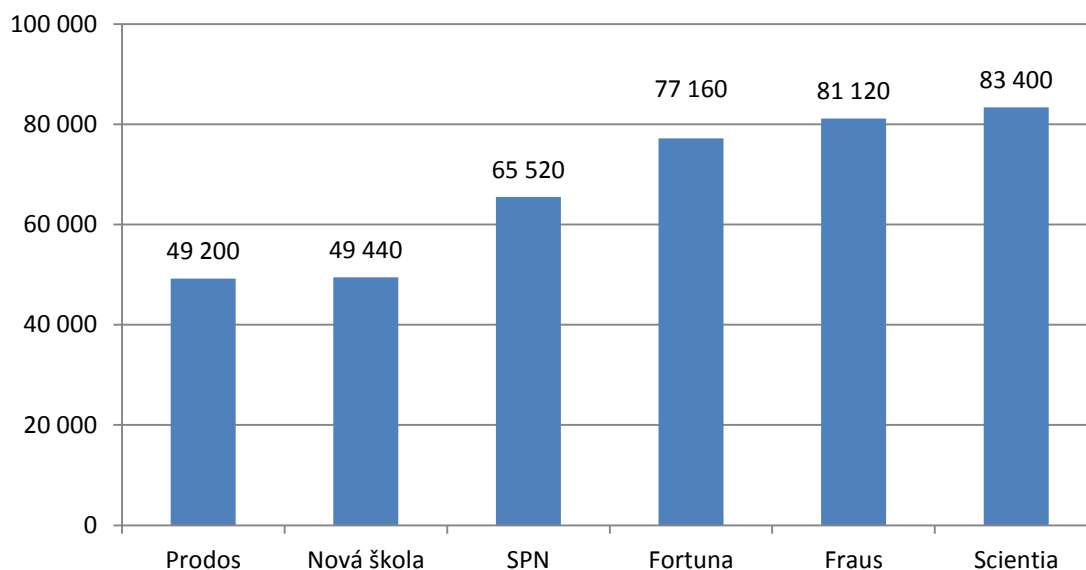
vyhovuje a považují ho za kompletní. Třetím důvodem, který se týká spíše vedení školy, mohou být finanční náklady na nové učebnice. Ve školské praxi se totiž obnova učebnic děje většinou co rok to učebnice pro jeden ročník. Na výměnu všech ročníků by padlo hodně peněz a nemělo by význam. Každý ročník by měl v rámci 6. – 9. ročníku používat jeden typ učebnic.

Pokud by se škola rozhodla vyměnit celou řadu učebnic přírodopisu (předpokládáme-li v jedné třídě 30 žáků) u nejlevnějšího vydavatelství PRODOS by škola za učebnice během čtyř let vydala 12 300,00 Kč, u nejdražšího NAKLADATELSTVÍ SCIENTIA 20 850,00 Kč. Z toho vyplývá, že při použití učebnic PRODOS by ušetřila 8 550,00 Kč.

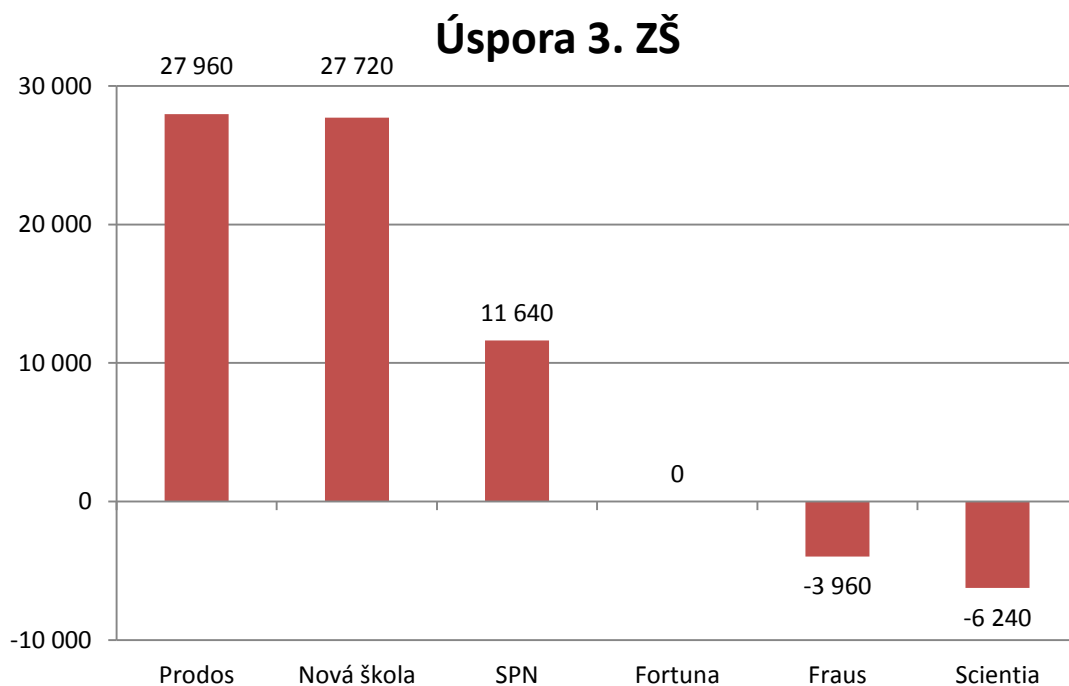
Na škole, kde učím, jsou na druhém stupni čtyři třídy v ročníku (předpokládám-li plnou obsazenost třídy - 30 žáků), zaplatila by škola za výměnu učebnic od NAKLADATELSTVÍ SCIENTIA 83 400,00 Kč a od nakladatelství PRODOS 49 200,00 Kč za kompletní řadu učebnic. Rozdíl v nákladech na pořízení učebnic tak činí 34 200,00 Kč. Pokud bychom chtěli na škole obnovit učebnice přírodopisu od Nakladatelství Fortuna, škola by musela zaplatit 77 160,00 Kč. Výměnou za učebnice od Nakladatelství PRODOS by se ušetřilo 27 960,00 Kč. Naopak za nákup učebnic od NAKLADATELSTVÍ SCIENTIA by škola zaplatila o 6 240,00 Kč více.

Na závěr uvádím grafy znázorňující jaké náklady by měla naše škola, kdyby se rozhodla pro obnovu učebnic přírodopisu a jaké kdyby začala využívat učebnice od jiného vydavatele. V následujícím grafu je také uvedeno kolik by činila úspora, popř. o kolik by musela škola vydat více peněz při změně nakladatele oproti pouhé obměně učebnic.

Celkové náklady na obnovu učebnic

Graf č. 9 Celkové náklady na obnovu učebnic

Graf č. 10 Úspora 3. základní školy Rakovník

K výběru této práce mě vedl záměr zjistit, zda se používají učebnice od nakladatelství Fortuna i v jiných školách, než jen u nás. Myslela jsem si, že trend ekologického vyučování už pominul a všechny školy, které podle něj učily se vrátily k systematickému učivu. Výsledky průzkumu pro mě byly překvapující, protože tato moje představa byla velice mylná. Ukázalo se, že na výzkumném vzorku patří toto nakladatelství mezi nejpoužívanější a podle výsledku rozhovorů i k oblíbeným. Zajímavým vzorkem by pro mě byli žáci, kteří podstoupili oba typy výuky. Tento průzkum by však byl velice složitý, protože takoví žáci by se těžko hledali. Mohli by to být žáci, kteří přestoupili na jinou školu, nebo žáci na střední škole. Protože na střední škole se už ekologické pojetí učiva nevyužívá.

Aby můj průzkum měl větší vypovídací schopnost, bylo by zapotřebí jej provést na více okresech. Větší vzorek základních škol by zajistil větší objektivitu při hodnocení učebnic. Myslím si, že pro budoucí rozvoj učebnic by bylo vhodné, aby se v průzkumu okresů pokračovalo, a tak se vytvořil podklad pro celorepublikový průzkum.

5 ZÁVĚR

Pro svůj výzkum jsem si vybrala učebnice přírodopisu. Na základní škole učím a vím, že v dnešní době vydává knihy mnoho nakladatelů a tudíž je nabídka učebnic velká. Z dnešní velké nabídky je velice těžké vybrat správnou učebnici. Pro efektivní výuku je podstatné, aby kniha byla zajímavá, přehledná, srozumitelná a za rozumnou cenu, proto jsem se rozhodla věnovat svou práci aktuálnímu přehledu takto zaměřených učebnic.

První myšlenkou práce bylo zjistit všechny aktuální učebnice biologie (pro všechny třídy základní školy a střední školy), které nabízí současný trh. Po první návštěvě knihkupectví jsem zjistila, že tímto směrem cesta nevede. Bylo jasné, že si musím vybrat oblast, kterou prozkoumám hlouběji. Protože učím na druhém stupni základní školy, výběr byl jednoduchý. Mému rozhodnutí napomohlo také to, že jsem se svou učebnicí pro přírodopis nespokojená.

Prvním úkolem bylo vytvořit přehled aktuálně nabízených učebnic. Zpočátku jsem si myslela, že tento úkol je nejjednodušší. Opak se stal pravdou. Po návštěvě různých knihkupectví, jsem měla dosti neúplný seznam a minimální představu o těchto učebnicích. Proto jsem zvolila druhou, pohodlnější variantu a pustila jsem se do vyhledávání na internetu. Jak jsem popsala v metodice, ani to nebylo zcela úspěšné, přesto mě to trochu přiblížilo k cíli. Díky internetovým stránkám jsem našla obchod, který se přímo zaměřuje na prodej učebnic, a jsou v něm hlavně všechna zcela aktuální vydání učebnic pro všechny předměty. Zde jsem svůj přehled doplnila a opravila případné chyby. Zpětně vidím, že kdybych našla tento obchod dříve, mohla jsem si ušetřit spoustu času, ale i ten čas navíc byl k něčemu dobrý. Více vyhledávání mi pomohlo se o problematice učebnic více dozvědět.

Zaskočilo mě však, že jsem nedokázala nikde najít aktuální přehled používaných učebnic s kompletními údaji a jejich zhodnocením ostatními kolegy, nebo recenzenty. Mě jako učitelku, která přemýšlí o změně učebnice, by zajímaly silné a slabé stránky vydávaných učebnic a hodnocení ostatních učitelů, kteří učebnice již využívají. Bylo by zajímavé takový přehled vytvořit i třeba v rámci pedagogické fakulty.

Tvorbou přehledu jsem zjistila, že cílem všech nakladatelství je utvořit kompletní řadu učebnic, které by na sebe navazovaly učivem. Ale chybí mi návaznost učebnic střední školy na učebnice základní školy. Naopak v některých případech mě potěšilo, že jsem viděla návaznost učebnic prvního stupně s druhým stupněm základních škol.

Zjišťování používaných učebnic na okrese mi přineslo mnoho poznatků. Za prvé jsem se seznámila s mnoha kolegy v oboru, ale i s některými řediteli škol a zázemím škol obecně. Mým subjektivním poznatkem se stalo, že většina ředitelů škol jsou velmi příjemní lidé, vstřícní výzkumům, zatímco pro mnoho učitelů je to jen další práce navíc, která jim nedělá radost. Velkou výhodou výzkumu bylo, že jsem si zvolila rakovnický okres a že jsem v učitelské praxi již čtvrtým rokem. Když nefungovala komunikace, poprosila jsem známého kolegu o pomoc a ten mi vždy laskavě s výzkumem (učitelem) pomohl. Jinak tato část výzkumu byla časově nejnáročnější, ale nejdůležitější. Odvíjely se od ní podstatné vypovídající údaje.

Kdybych tento výzkum absolvovala znovu, připravila bych si dotazník se všemi potřebnými informacemi předem a rozdala bych ho na různých meziškolních akcích osobně. Zjistila jsem, že osobní kontakt je nejvstřícnější a nejspolehlivější.

Výuku přírodopisu na druhém stupni základní školy a nižším stupni víceletých gymnázií považuji za důležitou a věřím, že má práce pomůže zpřehlednit současný stav učebnic.

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ANON., 2004. *Zákon č. 561/2004 Sb. zákon o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) ze dne 10. listopadu 2004* [online]. [vid. 29. listopad 2013] dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/2009-9>

ANON., 2008. *Infogram: portál pro podporu informační gramotnosti*. [online]. [vid. 1. prosince 2013]. Dostupné z:

<http://www.infogram.cz/findInSection.do?sectionId=1115&categoryId=1173>.

ANON., 2013a. *ISCED: International Standard Classification of Education*. [online]. [vid. 26. listopadu 2013]. Dostupné z:

<http://www.uis.unesco.org/Education/Pages/international-standard-classification-of-education.aspx>.

ANON., 2013b. *SPN*. [online]. [vid. 18. října 2013]. Dostupné z:

<http://www.spn.cz/stranky/infoskoly.php>.

ANON., 2013c. *O Nás*. [online]. [vid. 18. října 2013]. Dostupné z:

<http://www.scientia.cz/o-nas.aspx>.

ANON., 2013d. *Nakladatelství České Geografické Společnosti, S.r.o.* [online]. [vid. 18. října 2013]. Dostupné z: <http://www.ncgs.cz/kdenas.php>.

ANON., 2013e. *NOVÁ ŠKOLA, S.r.o. »Více O Nás*. [online]. [vid. 18. října 2013]. Dostupné z:

<http://www.nns.cz/blog/vice-o-nakladatelstvi/>.

ANON., 2013f. *FORTUNA :: O Nás*. [online]. [vid. 18. října 2013]. Dostupné z:

<http://www.fortuna.cz/o-nas-8276.html>.

ANON., 2013g. *O Nás » Nakladatelství FRAUS*. [online]. [vid. 18. října 2013]. Dostupné z: <http://www.fraus.cz/o-nas/>.

ANON., 2013h. *Pedagogické Nakladatelství :: Učebnice Prodos*. [online]. [vid. 18. října 2013]. Dostupné z: <http://ucebnice.org/prodos>.

ANON., 2013i. Bibliografie. *Wikipedie*. [online]. [vid. 10. listopadu 2013]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Bibliografie&oldid=10965247>.

ANON., 2013j. *Formáty Papíru*. [online]. [vid. 1. prosince 2013]. Dostupné z: <http://www.prepocet.cz/papir/>.

ANON., 2013k. Vazba Knih - Lepená V2, Šitá V4 a V8. *TISKOVÝ EXPRESS*. [online]. [vid. 1. prosince 2013].

Dostupné z: <http://www.tiskovyexpress.cz/vazba-knihy-v1,-v2,-v4,-v8.html>.

ANON., 2013l. *Rejstřík Škol*. [online]. [vid. 9. září 2013]. Dostupné z: <http://rejskol.msmt.cz/>.

JEŘÁBEK, Antonín, 2013. Mezinárodní Registrační Systémy. *Národní knihovna České Republiky*. [online] [vid. 1. prosince 2013]. Dostupné z:

<http://www.nkp.cz/sluzby/sluzby-pro/isbn-ismn-issn>.

JŮVA, V., et al. Úvod do pedagogiky. Brno: Paido, 1995. ISBN 80-85931-06-0. 95 str.

JŮVA, V., et al. Základy pedagogiky. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-85931-95-8. 118 str.

KALHOUS, Z., OBST, O., et al. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 978-80-7367-571-4. 447 str.

KATUŠČÁK, D., DROBÍKOVÁ, B., PAPIK, R. Jak psát závěrečné a kvalifikační práce. Nitra: Enigma, 2008. ISBN 978-80-89132-70-6. 161 str.

KOMENSKÝ, J. A., *Jak dovedně užívat knih, hlavního nástroje vzdělávání*. Žďár nad Sázavou: Okresní knihovna M. J. Sychry, 1991. ISBN 80-900918-0-6. 49 str.

KOŘÍNEK, M. *Didaktika základní školy*. Praha: SPN, 1987. ISBN 14-296-87. 173 str.

KOUBEK, Petr, 2013. Rámcový Vzdělávací Program pro Základní Vzdělávání Platný Od 1. 9. 2010VP ZV-Pomucka-Ucitelum.pdf, *Národní Ústav pro Vzdělávání*. [online]. [vid. 27. listopadu 2013]. Dostupné z: <http://nuv.cz/file/133>.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4. 292 str.

PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-047-X. 481 str.

PRŮCHA, J. *Srovnávací pedagogika*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-155-7. 263 str.

ROMANOVSKÝ, A., et al. *Obecná biologie*. Praha: SPN, 1985. ISBN 14-370-88. 695 str.

SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. Praha: ISV, 1999. ISBN 80-85866-33-1. 292 str.

SOVÁK, M. *Biologické základy učení*. Praha: SPN, 1985. ISBN 0-72-20/1. 216 str.

SPIPKOVÁ, V., et al. *Proměny primárního vzdělávání v ČR*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-942-9. 311 str.

7 SEZNAM UČEBNIC PŘÍRODOPISU

- ČERNÍK, V., et al. *Přírodopis 6*. Praha: SPN, 2007. ISBN 978-80-7235-374-3. 120 str.
- ČERNÍK, V., et al. *Přírodopis 7*. Praha: SPN, 2008. ISBN 978-80-7235-387-3. 136 str.
- ČERNÍK, V., et al. *Přírodopis 8*. Praha: SPN, 2009. ISBN 978-80-7235-416-0. 80 str.
- ČERNÍK, V., et al. *Přírodopis 9*. Praha: SPN, 2010. ISBN 978-80-7235-496-2. 104 str.
- DOBRORUKA, L. J., et al. *Přírodopis I*. Praha: SCIENTIA, 2010. ISBN 978-80-86960-59-3. 127 str.
- DOBRORUKA, L. J., et al. *Přírodopis II*. Praha: SCIENTIA, 2003. ISBN 80-7183-302-9. 151 str.
- DOBRORUKA, L. J., et al. *Přírodopis III*. Praha: SCIENTIA, 2010. ISBN 978-80-86960-61-6. 159 str.
- CÍLEK, V., et al. *Přírodopis IV*. Praha: SCIENTIA, 2006. ISBN 80-7183-204-9. 135 str.
- MALENINSKÝ, M., et al. *Přírodopis pro 6. ročník*. Praha: ČGS, 2006. ISBN 80-86034-56-9. 104 str.
- MALENINSKÝ, M., et al. *Přírodopis pro 7. ročník*. Praha: ČGS, 2006. ISBN 80-86034-66-6. 128 str.
- MALENINSKÝ, M., et al. *Přírodopis pro 8. ročník*. Praha: ČGS, 2005. ISBN 80-86034-41-0. 76 str.
- MUSILOVÁ, E., et al. *Přírodopis 6 – 1. díl*. Brno: NOVÁ ŠKOLA, 2007. ISBN 80-7289-083-2. 72 str.
- VLK, R., KUBEŠOVÁ, S. *Přírodopis 6 – 2. díl*. Brno: NOVÁ ŠKOLA, 2007. ISBN 80-7289-084-0. 96 str.
- RYCHNOVSKÝ, B. *Přírodopis 7 – 1. díl*. Brno: NOVÁ ŠKOLA, 2008. ISBN 80-7289-094-8. 100 str.

- HEDVÁBNÁ, H., et al. *Přírodopis 7 – 2. díl*. Brno: NOVÁ ŠKOLA, 2008. ISBN 80-7289-093-X. 96 str.
- DROZDOVÁ, E., et al. *Přírodopis 8*. Brno: NOVÁ ŠKOLA, 2009. ISBN 80-7289-11-1. 136 str.
- MATYÁŠEK, J., HRUBÝ, Z. *Přírodopis 9*. Brno: NOVÁ ŠKOLA, 2012. ISBN 978-80-7289-365-2. 132 str.
- KVASNIČKOVÁ, D., et al. *Ekologický přírodopis 6*. Praha: FORTUNA, 2009. ISBN 978-80-7373-056-7. 128str.
- KVASNIČKOVÁ, D., et al. *Ekologický přírodopis 7 – 1. část*. Praha: FORTUNA, 2009. ISBN 978-80-7373-057-4. 88 str.
- KVASNIČKOVÁ, D., et al. *Ekologický přírodopis 7 – 2. část*. Praha: FORTUNA, 2006. ISBN 80-7168-984-X. 72str.
- KVASNIČKOVÁ, D., et al. *Ekologický přírodopis 8*. Praha: FORTUNA, 2008. ISBN 978-80-7373-027-7. 112 str.
- KVASNIČKOVÁ, D., et al. *Ekologický přírodopis 9*. Praha: FORTUNA, 2009. ISBN 978-80-7373-058-1. 104 str.
- ČABRADOVÁ, V., et al. *Přírodopis 6*. Plzeň: Fraus, 2010. ISBN 978-80-7238-917-9. 120 str.
- ČABRADOVÁ, V., et al. *Přírodopis 7*. Plzeň: Fraus, 2005. ISBN 80-7238-424-4. 128 str.
- VANĚČKOVÁ, I., et al. *Přírodopis 8*. Plzeň: Fraus, 2006. ISBN 80-7238-428-7. 128 str.
- ŠVECOVÁ, M., MATĚJKA, D. *Přírodopis 9*. Plzeň: Fraus, 2007. ISBN 978-80-7238-587-4. 128 str.

JURČÁK, J., et al. *Přírodopis 6*. Olomouc: PRODOS, 2004. ISBN 80-7230-136-5.
128 str.

JURČÁK, J., et al. *Přírodopis 7*. Olomouc: PRODOS, 2012. ISBN 80-7230-015-6.
144 str.

KANTOREK, J., et al. *Přírodopis 8*. Olomouc: PRODOS, 2008. ISBN 80-7230-040-7.
128 str.

ZAPLETAL, J., et al. *Přírodopis 9*. Olomouc: PRODOS, 2000. ISBN 80-7230-069-5.
96 str.

8 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 - Prohlášení žadatele o nahlédnutí do listinné podoby závěrečné práce před její obhajobou

Příloha č. 2 – Prohlášení žadatele o nahlédnutí do listinné podoby závěrečné práce
Evidenční list